

UNIVERSITETS LÆREREN

NR. 105 – JUNI '97

RIG FOND VIL HAVE MERE

Grundforskningsfonden opfordrer Folketinget til at give fonden flere penge. Fonden afslører at den ikke har penge til at forlænge alle de nuværende centre og samtidig sætte nye i gang

Grundforskningsfonden har samlet sig en "skjult pengekasse" på 480 mio. kroner. Efter flere års tøven har fonden åbnet for den gennem en ny udelingsrunde med 60 mio. årligt i 5 år. Men samtidig hr fonden klaget til Folketinget over, at man vil komme til at mangle penge:

"Økonomien sætter begrænsninger. Med den nuværende lov vil fonden på langt sigt antagelig kun kunne tilføre 100-110 mio. 97-kroner om året til dansk forskning", noterer fonden i konklusionen i notat til Folketingets forskningsudvalg. Fonden fortæller videre, at der vil være helt anderledes spillerum, hvis fonden får mulighed for at tage penge fra grundkapitalen.

Fondsdirektør Peder Olesen Larsen benægter, at redegørelsen er et "katastrofeblink":

"Hensigten er blot at redegøre for vores situation, og som led heri opstillede vi 3 forskellige scenarier. Det er rimeligt, at Folketinget har forskellige alternativer ..."

Uenighed om fondens notat

Trods direktørens forsøg på at afdramatisere, er notatets indhold **politiserende**. Der er nemlig stor uenighed om indholdet mellem formanden for Folketingets forskningsudvalg, Kjeld Rahbæk Møller (SF) og Grundforskningsfondens direktør.

Rahbæk læser fondens notat med 3 scenarier som opfordring til Folketinget om at ophæve kravet om inflationssikring på 35-50 mio. kr. årligt (som Undervisningsministeren indførte i 1992). De to af scenarierne går ud fra, at inflationssikringen ophæves. Og i status-quo-scenariet lyder det ildesvarslende budskab, at der kun er 105 mio. kr. til uddeling: *"Jeg læser fondens notat som en klar opfordring til at forbedre deres økonomiske muligheder. Og på det møde, forskningsudvalget holdt med dem, var det min klare*

opfattelse, at de meget gerne vil have ophævet – allerhelst totalt – inflationssikringen, så de kan dele flere penge ud."

Fondsdirektør Olesen benægter, at notatet er en opfordring til Folketinget til at ophæve inflationssikringen, så fonden får 50 mio. kr. ekstra årligt:

"Hvor står det? Vis mig, hvor det står? Notatet er en orientering, og som led heri opstillede vi 3 forskellige scenarier. Det er rimeligt, at Folketinget har forskellige alternativer, for det er jo dem, som skal tage beslutningerne ..."

Fonden "glemte" 60 mio. kr. over for Folketinget.

I fondens redegørelse om kommende lommesmærter fremstår det som om, man kun vil kunne uddele 105 mio. kr. i fremtiden: "I en ligevægtssituation vil fonden kunne uddele 100-110 mio. 1997-kroner om året til dansk forskning", hedder de dystre perspektiver om fondens fremtid.

Denne fremstilling er imidlertid misvisende, for fonden "glemmer" at oplyse for Folketinget, at der er planlagt 60 mio. kr.'s nyudlodninger fra 1998, og at disse penge også skal medregnes. Virkeligheden er således, at fonden opretholder det hidtidige udelingsniveau på ca. 160 mio. kr.

Dette tal fremkommer rigtig nok ved granskning af statistikmaterialet, men det gik hen over hovedet på folketingets politikere: *"Jeg læste hovedtallene. At der skulle lægges 60 mio. til de 105 mio. gik ikke op for mig – hverken fra notatet eller fra det møde vi havde med dem ..."*, fortæller forskningsudvalgets formand, Rahbæk Møller.

Da UNIVERSITETS læreren spurgte fondsdirektør Olesen Larsen om differencen mellem 105 og 160 mio. kr, lød svaret:

"Nu har jeg ikke lige notatet og tallene foran mig ..."

FOTO: 2.MAJ

28 års spildt arbejde 3
Så meget tid "spildes" på at skrive ansøgninger, som afvises hos forskningsrådene ...

Tilfældig løn 5
Tillidsfolk kræver fælles standarder om den nye lønstruktur

Under hver femte er kvinde 6-8
Det går langsomt med ligestillingen på universiteterne

Farligt at være alt for kvik 10
lyder den provokerende erfaring fra universitets-

lærer, som siger farvel for at blive biskop

Cheminova 12
Århus Universitet i modvind, fordi man profiterer på livsfarlige gifte. Men hvad betyder pengene egentlig for universitetet?

Professorløst land 14
– hedder det om Danmark i sammenligning af de nordiske lande. Norge har derimod fået et løft med ny ordening

Kan pæne universitetslærere strejke 16
Det gjorde de næsten i England. Hvordan?

Udland, udland, udland 17-19

Essay 18
Løgn, forbandet løgn og statistik

Bananrepublik i Slagelse 23
Den sande historie om en rektor, som tog selvstyret lidt for alvorligt: Han var bortrejst en stor del af året, han skrev ekstraløn ud til sig selv og han gjorde adjunkt til kantineforpagter

8 af 23 centre lukkes

Fondens fremhævning af de 105 mio. kr. afslører en anden dramatisk konsekvens, som ikke opregnes i notatet: Det betyder simpelthen, at der kun er penge til forlængelse af en trediedel af de nuværende centrene – dvs. 15 af de 23 projekter. Det varslende problemer, for alle 23 projekter har søgt om forlængelse, hvilket ville kræve 160 mio. kr. årligt.

Direktør Olesen Larsen vil ikke bekræfte dette regnestykke. Den halvoffentlige fond er meget lukket om sine strategier. Han vil således heller ikke svare på, om bestyrelsen har kalkulationer over, hvor mange af de igangværende centre, der kan fortsætte:

"Foreløbig er vi i gang med en international evaluering. Når resultatet heraf foreligger, tager bestyrelsen stilling til, hvor mange centre, der skal fortsætte."

Men hvis nu alle centre får excellente karakterer, har fonden kun 105 mio. kr. og ikke de nødvendige 160 mio. til forlængelse. Det betyder vel, at nogle må skæres væk?

"Det tager bestyrelsen stilling til ..."

je

Se Den skjulte pengekasse side 8-9

Medlemsblad for ULA
(Universitetslærerafdelingen i
Dansk Magisterforening) og
for DJØF's undervisnings- og
forskningsansatte (under
Overenskomstforeningen).

Bladets leder udtrykker fælles
holdninger. Øvrige artikler i
bladet er ikke nødvendigvis i
overensstemmelse med afdelin-
gernes synspunkter.

Eftertryk er tilladt med tyde-
lig kildeangivelse.

Redaktion:

Lektor Arne Kjær, DM
Seniorforsker Birgit Jæger, DJØF
(ansv.hav. for dette nummer)
Journalist Jørgen Øllgaard (DJ)

Redaktionens adresse:

UNIVERSITETSLÆREREN
Lyngbyvej 32 F
2100 Ø

Telefon: 39.15.30.45 lok. 242

Fax: 31.18.45.77

E-mail: Joe@magister.dk

UNIVERSITETSLÆREREN
udkommer 10 gange om året.
Bladet udkommer den første
uge i hver måned.

Næste deadline: 17. maj

Øvrige adresser:

Dansk Magisterforening
Lyngbyvej 32F
2100 Ø
Tlf. 39.15.30.45

Magistrenes
Arbejdsløshedskasse
Lyngbyvej 32 F
2100 Ø
tlf. 39.15.39.15

Magistrenes Pensionskasse
Lyngbyvej 32 F
2100 Ø
tlf. 39.15.01.02

DJØF
Gothersgade 133
PB 2126
1015 Kbh. K.
tlf. 33.95.97.00

AAK – Akademikernes
A-kasse
Nørre Voldgade 29
1358 Kbh. K.
tlf. 33.95.03.95

Juristernes og Økonomernes
Pensionskasse
Gothersgade 133
PB 2126
1015 Kbh. K.
tlf. 33.95.97.00

Opplag: 4800

Foto: Søren Hartvig
(hvor ikke andre er anført).

Grafisk Produktion og trykning:

Delta Grafisk AS / Scanprint as

LEDER

Af seniorforsker Birgit Jæger,
fmd. f. DJØF's UFO

EN KØN FORSKNING

På trods af efterhånden mange års arbejde på at udjævne kønsforskellene indenfor den offentlige sektor, er der stadig meget langt mellem kvinderne i forskerverdenen. Jytte Hilden har netop medvirket til at skabe debat om spørgsmålet igennem debatoplægget "Hvorfor forske?". Diskussionen har tidligere taget udgangspunkt i, at det er et kvindepolitisk problem. Det er imidlertid for snævert et udgangspunkt. Den manglende repræsentation af kvinder i forskningsverdenen medfører, at samfundet går glip af nogle forskningsemner og vinkler, som kvinder er mere tilbøjelige til at tage op end mænd, og derfor er det i den sidste ende et forskningspolitisk problem.

I et netop offentliggjort arbejdsrapport fra projektet Køn i den akademiske organisation (se andetsteds i dette nummer), dokumenterer Hanne Nexø Jensen, at det der kun er sket små fremskridt, hvad angår kvinders andel af forskerne på universitetet. Nexø Jensens opgørelser viser også, at der er en del kvinder i de tidsbegrænsede stillinger.

Det kunne tolkes som et tegn på, at kvinderne er på vej ind i systemet, de er bare ikke nået til de faste stillingerne endnu. Det ville jo være dejligt, hvis problemet løste sig af sig selv, men sådan behøver det nødvendigvis ikke at gå. Hendes opgørelser over udviklingen af kvinders andel af personalet over tid viser nemlig også, at da der i midten af 1980'erne var en periode med nedskæringer i personalet, var det primært kvinderne fra de løse ansættelser, der røg ud. Dvs. hvis vi oplever en lignende situation med indskrænkninger, vil det formodentlig igen være kvinderne, der ryger ud, simpelthen fordi de sidder yderst.

Hvilke løsninger kan vi finde på, hvis problemet ikke løser sig af sig selv? Det har som bekendt flere gange været foreslået, at løsningen kunne være positiv særbehandling eller kønskvotering af kvinder. Efter lyder argumentet imod, at vi skal ansætte forskere efter kvalifikationer og ikke efter køn. Men hvem er det egentlig, der definerer de videnskabelige kvalifikationer vi skal vurderes på? Og hvem definerer, hvilke emner der er relevante at opstå stillinger indenfor?

Løbet af de sidste par årtier har forskning indenfor det videnskabelige område afdækket, at videnskabelig viden er socialt konstrueret. Det er en frugtbar erkendelse at drage med ind i billedet, når man diskuterer kvinder i forskerverdenen. Når vi erkender, at videnskab bliver konstrueret i et socialt fællesskab, bliver det synligt, at køn spiller med i konstruktionsprocessen og dermed har betydning for hvilken form for videnskab, der kommer ud af det. Som Evelyn Fox Keller er citeret for andetsteds i dette nummer, så har mænd og kvinder forskellige måder at se og fortolke verdenen på.

Der er endnu ikke lavet tilstrækkelige empirisk baserede undersøgelser til at dokumentere det, men det

er mit klare indtryk (ud fra egne erfaringer), at mænd og kvinder ofte driver forskellige former for videnskab. For kvinder betyder det fx ofte meget, at forskningen kan bruges af andre. Det er der selvfølgelig også mænd, der lægger vægt på, men der er flere kvinder, der formulerer det som noget vigtigt. På den anden side, så er det stort set altid mænd, der producerer rene teoretiske værker, hvor empiriske data – i den udstrækning de overhovedet indgår i det teoretiske værk – udelukkende bygger på data, der er indsamlet af andre. Den form for videnskab ser man stort set ikke kvinder gå ind i. Disse forskellige prioriteringer betyder formodentlig også, at kvinder i større udstrækning vælger at publicere i forhold til den målgruppe, de har for deres forskning. Hvorimod mændene vælger at formidle deres resultater i form af internationale publikationer.

Konsekvenserne af disse forskelle er, at når nu mændene i kraft af traditionen har overvægt i forskerverdenen, så er det dem, der definerer, hvad der er god videnskab. Det er fx dem, der definerer, at videnskabelige kvalifikationer udelukkende kan måles i antallet af internationale artikler. Det er også i vid udstrækning mænd, der formulerer, hvilke emner der er relevante at forske i. Derfor bliver kvinders videnskabelige kvalifikationer ofte vurderet som mindre vægtige end mænds, og derfor er det ikke kvinders emnevalg, der afspejles i store programsatninger.

Resultater er altså, at hvis vi bliver ved med at definere videnskabelige kvalifikationer, som vi har gjort hidtil, så får vi ikke flere kvinder ind i forskerverdenen. De forsker i de forkerte emner, de er alt for empirisk og anvendelsesorienterede, og de prioriterer ikke internationale publiceringer med tilstrækkelig stor vægt.

Her kunne konklusionen være: jamen så er alt jo fint, så har vi slet ikke noget problem! Hvis vi allerede har de bedst kvalificerede forskere til at forske i de mest relevante emner, hvorfor skal vi så lave om på tingene? Og hvis kvinderne ud fra en eller anden milimeterdemokratisk opfattelse ønsker flere kvinder i forskerverdenen, så må de jo bare se at få skrevet nogle flere internationale artikler.

Som anført i indledningen kunne konklusionen også være: Her har vi et forskningspolitisk problem snarere end et kvindepolitisk problem. De forskningspolitiske valg som træffes mere eller mindre bevidst i dag, betyder at forskningsverdenen går glip af bestemte vinkler på og emner indenfor forskningen, som ofte vælges af kvinder. Vinkler og emner som kan betyde et brud med den hidtidige måde at opfatte verdenen på og som dermed kan skabe grobund for nytænkning. Det er kvaliteter, der netop bliver efterlyst i vores hastigt forandrede verden, hvor nytænkning er kodeordet for at videreudvikle velfærdssamfundet. ■

ANSØGNING GENNEM NÅLEØJET

Der er stort pres på forskningsrådene, og over halvdelen af alle ansøgninger til forskningsrådene afvises. Hvis der er brugt en uges arbejdstid på hver ansøgning svarer afslagene til 28 års arbejde ...

FOTO: LARS BAHIL, 2. MAJ

for sundhedsvidenskaberne, hvor ansøgninger om dyrt apparatur afslås og kun 20 pct. af det ønskede beløb uddeles. På de øvrige fag imødekommes ca. 35 procent af de ønskede kroner.

28 års arbejde får afslag

Afslag er ikke bare frustrerende for den enkelte forsker. De mange afslag betyder også et enormt spild af ressourcer, fordi der går lang tid med at udforme ansøgninger.

Hvis man skønsmæssigt går ud fra, at der mindst er lagt en uges effektivt arbejde i hver ansøgning, så betyder de 1460 afslag, at 28 års arbejde, hvert år tabes på at udforme ansøgninger til forskningsrådene...

På nogle fag betragtes udformning af projektansøgninger ligefrem som "forstudier" til det egentlige projekt, hvorfor arbejdet groft sagt er "spildt", da man må gå ud fra, at ansøgningen handler om et projekt, som man ikke har mulighed for at gennemføre uden støtte fra rådet.

Omvendt kan andre hævde, at skrivning af projektansøgninger alt andet lige er med til indkredsning af ens videnskabelige interessefelt, hvorfor tiden brugt på projekt-design absolut ikke er spildt.

For at får indtryk af faktisk tidsforbrug og hensigtsmæssighed i det eksisterende forskningssystem agter DM's universitetslærerafdeling at lave en undersøgelse herom blandt sine medlemmer.

Visse usikkerheder

Tallene stammer fra 1995, men det er stort set de samme proportioner, som gælder for de omliggende år (oplyser forskningsrådenes sekretariat). De opgivne talstørrelser fra rådene (i tabellen) er usikre og kan kun give et fingerpeg om ansøgningspresset på rådene.

Tallene kan være overdrevne. Det skyldes, at i en flerårig ansøgning (fx 1994-95-96) registreres det fulde ansøgningsbeløb i alle årene. Og i tilfælde af afslag vil der måske fremsendes en fornyet ansøgning året efter, hvilket betyder, at den samme ansøgning – godt nok i redigeret form – vil tælle flere år.

Men noget trækker også den anden vej: Det er nemlig kun de registrerede ansøgninger (ikke "interessetilkendegivelser" m.m.), som registreres med det ansøgte beløb. ■

Mange forskere har oplevet at få afslag på en ansøgning om projektstøtte hos forskningsrådene. Det skal de såmænd ikke være kede af, for ansøgningspresset er stort. I det sundhedsvidenskabelige råd er pengene så få, at allerede givne tilsagn sætter sig på hovedparten af bevillingerne før rådet går i gang med at vurdere nye projekter. Kun 12-16 pct. af bevillingen er således "fri" til at støtte nye projekter. På humaniora er den samme andel 20-23 pct. ...

Det fortæller en gennemgang af forskningsrådenes økonomi, som rådernes sekretariat i Forskningsministeriet har udarbejdet.

Gennemgangen fortæller, at

mange skuffes, når de søger forskningspenge hos rådene:

Halvdelen af alle ansøgninger til forskningsrådene afvises. Værst ser det ud for jordbrugs- og veterinær-projekterne, hvor seks ud af ti søger med negativt resultat. Bedst er det for naturvidenskaberne og sundhed, hvor over halvdelen af alle ansøgningerne faktisk imødekommes.

Der søges om langt flere penge end der uddeles. Forskningsrådene har kun hver fjerde af de kroner, som der ansøges om. Men her er der stor forskel på rådene, idet de tekniske videnskaber faktisk er i stand til at uddele 6 ud af de ti kroner, som der søges om. Værst ser det ud

Forskningsrådene: Antal indkomne ansøgninger og afslag samt disponibelt beløb og det ansøgte beløb (mio. kr.) i 1995:

	indkom	afslag	mio kr. disp. beløb	mio. kr. ansøgt
Naturvid.	622	322	215	562
Sundhed	618	334	125	507
SJVf	143	87	70	168
Samfundsv	187	87	66	187
Humaniora	538	272	88	275
Teknik	198	109	171	293
	2624	1460	735	2896
heraf				
tværråds	184		67	734
program	96		119	275

Peter Lotz

Af lektor Peter Lotz, Institut for Industriøkonomi, HH-København

USA er det sådan, at man forhandler løn ved at fortælle sin arbejdsgiver, at man har fået et tilbud udefra. I en dansk udgave kan det samme komme til at hedde "rekrutterings- og fastholdelsestillæg", nemlig en løndannelse ud fra den "markeds-værdi", som den (potentielle) medarbejder har.

Nu vil nogle måske hævde, at rekrutterings- og fastholdelsestillæg bare er en slags kvalifikationstillæg. I det omfang at (potentielle) kolleger faktisk lever op til objektive kriterier for kvalifikationstillæg, bør de naturligvis også tildeles sådanne tillæg. Men at tildele medarbejdere løn efter hvad andre sætter værdien af deres indsats til, kan aldrig være i vores interesse. Medarbejdere skal aflønnes efter, hvad de yder for institutionen, og institutionen må selvfølgelig være parat til både at påtage sig at vurdere og at betale for den ydelse. Men det princip skal gælde for alle, uanset om de har en "markeds-værdi" uden for stedet eller ej.

Med vedtagelsen af den nye overenskomst bliver løndannelsen for statslige AC'ere "fri opadtil". Ingen vil gå ned i løn, og lønstigninger ud over skalalønnen vil kunne forhandles lokalt inden for institutions budget. Alle de overenskomstmæssige tillæg på vores område (lektortillæg etc. og tillæg til valgte ledere) bevares som centralt fastsatte tillæg. Løn-systemet træder i kraft den 1. januar 1998, og mens lokallønssystemet i overgangsperioden fortsættes (med en ca. 15 pct. forhøjelse af rammen), er det opgaven at udtænke en afløser for det "gamle" – og nogen har kaldt det "tilsandede" – system.

Vi skal ikke gå ind i det nye år uden en klar politik for præcedens skabes meget hurtigt på lønområdet, så en håndfuld beslutninger – for at løse akutte problemer – kan let komme til at præge de næste mange års lønpolitik. Det vil således ikke være heldigt, hvis ledelserne hurtigt vil udnytte det nye lønssystem til at "købe" folk med en høj markeds-værdi eller lignende. Det er bl.a. i det lys, at følgende bud på at etablere rammer om de muligheder skal ses.

Et nyt lønssystem skal opfylde mange krav: Det skal sikre en rimelig løn for arbejdet, skabe de rette incitamenter,

være i overensstemmelse med institutionens strategi, hindre kollegialt kiv og kævl, være gennemskueligt, være let at administrere o.s.v.

Det er oplagt, at der blandt universitetslærere er store forventninger til et nyt lønssystem. Alene vores kvalifikationer – det er immervæk nu et krav at være ph.d. – burde udløse en klart højere løn end den nuværende. Men det vil også kunne accepteres, at et nyt lønssystem vil indeholde incitamenter, som vi jo har i forvejen i form af funktionstillæg og professorstillinger. Over for forskerspirer er funktionstillæg o.lign. ikke nok; vi må kunne sandsynliggøre en tilfredsstillende høj løn – samt gode arbejdsforhold.

Vi kender i dag **funktions-tillæg** som honorering af de valgte ledere. Der vil under det nye lønssystem fortsat være centralt fastsatte tillæg til rektor, dekan, institut- og studieledere. Men lige som vi i dag forøger disse tillæg med lokalløn, kan vi gøre det i det nye system. Der er under det nye system alle muligheder for at etablere nye funktionstillæg. Det kunne være tillæg for aftenundervisning, for særlig pædagogisk kvalificeret undervisning, for engelsksproget undervisning, for forskningsledelse, for deltagelse i særlige udvalg (undervisningsudvikling, strategi, internationalisering etc.).

Funktionstillæg har en stor fordel i deres objektivitet og den deraf følgende gennemskuelighed. Til gengæld kan en øget anvendelse af funktionstillæg øge kompleksiteten og dermed ødelægge gennemskueligheden. Og hvad værre er, så belønner de jo som følge af deres natur et helt bestemt aspekt af en kollegas arbejde; de honorerer mere eller mindre tilfældige aspekter af vores arbejde, og de vil derfor have ganske vanskeligt ved at opfylde kravet om "rimelighed". Endelig giver funktionstillæg ingen umiddelbar garanti for kvaliteten i det arbejde, der udføres.

"Særlige indsats" må kunne honoreres, men hvis det forventes, at den pågældende medarbejder er i stand til at fortsætte sit arbejde på samme måde, vil det være mest effektivt at belønne vedkommende med et "kvalifikationstillæg". At kvalifikationstillæg efter aftaleteksten som hovedregel er varige, giver

på denne baggrund mening, men længerevarende, midlertidige og fornybare tillæg kunne også anvendes.

Hvis det ikke er muligt (og ønskeligt) at arbejde med bare én type kvalifikationstillæg, giver det rent faktisk også bedre muligheder for en direkte korrespondance med institutionens strategiske visioner, der typisk også er fler-dimensionelle. Jeg skal ikke forsøge at udtømme spektret af muligheder, men blot pege på fire mulige:

Vi har i den seneste lokallønssrunde på det erhvervsøkonomiske fakultet uddelt en række tillæg til "fuldgode" lektorer. Disse kolleger opfylder det kriterium, at de i deres egen person er i stand til at leve op til kravet til hele institutionen om at være en forsknings- og uddannelsesinstitution. De kan både forske og undervise (og administrere undervisning), og de gør det også.

Ligeledes har vi (netop) uddelt tillæg til en håndfuld særligt mobile kolleger, som ud over at have været væk fra højskolen i mindst 6 måneder også (over en periode) både underviser og forsker. Som nye muligheder kunne man forestille sig en konvertering af vores undervisningspriser til mere varige kvalifikationstillæg for de meget gode, interne undervisere, der også lever op til et minimum forskningsmæssigt. Og tilsvarende kunne man tænke sig en slags "lokale" reserveprofessor-tillæg til kolleger, der er blevet erklæret professorkompetente eller har skrevet doktordisputats og som samtidig ikke har sjoflet undervisningen. (Professorstillingen er jo i sig selv en slags kvalifikationstillæg.)

Man skal ikke underkende incitamentsvirkningerne af kvalifikationstillæg. De er blot ikke nødvendigvis præcise, men der er ingen tvivl om på vores fakultet, at tildelingen af et kvalifikationstillæg i vidt omfang af begge parter vil fremstå som en handel, hvor instituttet/højskolen eksempelvis mere eller mindre direkte "tilbagekøber" tid, som ellers ville bruges andre steder. Den ansatte forpligter sig implicit til en højere tilstedeværelsesgrad og villighed til at påtage sig utaknemmelige opgaver.

Størrelsen og varigheden af sådanne tillæg er til diskussion, men der ligger i lokallønstillængerne et foreløbigt forslag. Størrelsen er her sat til 24-

25.000 kr. årligt, hvilket kunne standardiseres til docenttillægget efter skalaen og i øvrigt gøres pensionsbærende som anbefalet i aftalen. Varigheden i de hidtidige tildelinger er klart for kort, nemlig tre år. Fem år synes at være mere i overensstemmelse med den lange produktionstid forskningsmæssigt og varigheden af administrative poster, hvis man da ikke skal vove springet til egentligt varige tillæg.

Antallet af tillæg er heller ikke på forhånd givet. Det må naturligvis afhænge af antallet af kvalificerede kolleger, men det ville være sundt både for den interne selvagtelse og for muligheden for at tiltrække både ganske unge kandidater og etablerede lektorer fra andre institutioner, at antallet af sådanne kvalifikationstillæg var ganske højt, fx 75 pct. af alle lektorer. Et sådant niveau ville være en rimelig garanti for kandidater, der overvejer forskervejen. De får så udsigt til en god, men ikke ekstravagant løn.

På længere sigt ville det være oplagt at etablere en **oprykningsprocedure**, hvor lektorer fx efter fem års ansættelse blev bedømt med henblik på tildeling af et kvalifikationstillæg. I en overgangsperiode må man forestille sig en trinvis udvidelse af lokallønstillæggene.

Med en så grundig screening og udvælgelse af medarbejdere som vi ser på VIP-siden, er det usandsynligt, at der er grund til særlig stor lønspreddning. Man må i hvert fald forvente, at den vil være langt mindre end på fx det statslige og kommunale, administrative område. Men der er på den anden side ikke noget i vejen for at bygge oven på de skitserede kvalifikationstillæg, så de ad åre kunne forekomme i en både dobbelt og tredobbelt udgave – så man så at sige går fra lektor til docent til "super"-docent...

Rent teknisk er der jo intet til hinder for fremover at tildele lektorer tillæg, der giver dem professorlønnen, blot følger titlen ikke med. Ad åre kunne det give en lønstruktur, med hovedparten af de nuværende lektorer i docentklassen, en mindre gruppe som forbliver på lektorlønnen og en talmæssigt måske tilsvarende gruppe på et højere niveau. ■

KU-Humanioras tillidsmand John E. Andersen går gerne til kamp mod gamle rustninger. Han ser muligheder i nye lønsystemer

FRYGT FOR TILFÆLDIG LØNDANNELSE

– som følge af overenskomstens nye lønsystemer. Tillidsfolk kræver aftale om fælles standarder, der skal kunne bruges som vejledning, når de skal forhandle med den lokale ledelse

DM's tillidsfolk pegede tomme fingere nedad, da de skulle bedømme det netop overståede overenskomstresultat. En "prøveafstemning" blandt de 28 deltagere i årets konference for tillidsrepræsentanter viste, at 17 havde stemt nej, 10 ja, mens 1 var blank...

Tillidsrepræsentanterne var således ikke enige i den overvejende positive anbefaling, som DM-universitetslærerafdelingens bestyrelse havde afgivet op til afstemningen hvor 55 pct. af DM's samlede medlemsgruppe (bestående af universitetslærere, seminarielærere, sektorforskere, privatansatte, administrativt ansatte m.fl.) i øvrigt sagde nej.

Krav om fælles standarder

Nej-sigernes begrundelser var todelte: Dels var de skeptiske overfor, om de nye lønsystemer ville give flere penge i systemet. Og dels var de principielt modstandere af de nye lønsystemer, som man ikke mener passer til de særlige vilkår på universitetsområdet.

Nejsigerne frygter, at nye lønsystemer giver anarki, hvor der bliver stor lønspredning mellem de enkelte universitetslærere, som i princippet laver det samme, og at der også bliver for stor lønspredning mellem de enkelte universiteter og fakulteter. De er usikre på, hvad tillægssystemets konsekvenser vil blive. For de nuværende ansatte på sidste løntrin bliver der ikke tale om lønmæssig nedgang, men de nyansatte kan blive mødt med et differentieret lønsystem, hvor et større tillæg til enkelte i toppen vil betyde, at andre i bunden bliver "lavtlønnere".

For at undgå de værste følger af et nyt lønsystem, "en tilfældig løndannelse fra sted til sted", krævede tillidsfolkene, at der aftales nogle "menuer" med Finansministeriet, Undervisningsministeriet eller med Rektorkollegiet, som skal danne en fælles standard / vejledning – et værktøj på området.

Arbejdspladsaftalen skal være

objektive kriterier ved fordeling af tillæg, og decentralisering af aftalerne vil virke ødelæggende. Uden sådanne standarder er det op til de enkelte tillidsfolk at forhandle aftaler igennem med de lokale arbejdsgivere: "Det bliver fagforeningens død", lød en kommentar. "Det vil skabe store forskelle – og ulige betingelser – mellem rige og fattige institutioner", lød en anden.

Kvalifikationskrav belønnes ikke

Nej-sigerne var bl.a. utilfredse med, at der ikke følger nye penge med overenskomsten: "Kvalifikationskravene er hævet uden at man har fået tilstrækkelig kompensation, senest gennem det formaliserede ph.d.-forløb. Vi har aldrig fået noget for ph.d.-graden ...", hed det i et af indlæggene. (Det fremgik i øvrigt af debatten, at kun nogle institutioner belønner en doktorgrad (fx med et mdl. løntillæg på 2.000 kr)).

"Der stilles i almindelighed de højeste kvalifikationskrav til os. Derfor må universitetslærerne også kræve en løn, som svarer til kravene. Det kan fx betyde, at vi må kræve en større lønforskel til de andre AC-grupper i fx Magisterforeningen, seminarielærerne o.a., hvis løn kun er minimalt mindre end vores i dag ...", sagde KU-humanioras tillidsmand John E. Andersen, som ellers har anbefalet et ja til overenskomsten, fordi det kan være en vej til en generelt højere løn.

DM's formand: Samarbejde på universitetsområdet

DM's formand Per Clausen redgjorde for overenskomstresultatet, som han kaldte "en begrænset form for fri løndannelse". Han havde forståelse for nej-sigernes forbehold, som han omtalte som "farer og begrænsninger", som også havde vist sig i de interne diskussioner i DM.

Han fremhævede, at det nu var vigtigt at implementere de

nye lønformer "sektorvist", og han anbefalede, at universitetslærergrupperne i de enkelte fagforeninger (DM, DJØF, ingeniørerne m.fl.) koordinerede deres ønsker i form af skabeloner: "Og selv om universitetslærerne er organiseret i flere fagforeninger, står de jo strukturelt stærkt, når der skal formuleres krav", sagde Clausen, der fremhævede, at Magisterforeningen var det overordnede organ, som skulle formulere politik og ok-krav, og at man ikke ville blande sig i de enkelte områders særlige ønsker fx om nye tillægsmuligheder. Personligt ville han dog på universitetsområdet foreslå, at det fx skulle kunne udløse tillæg at undervise på ba-niveau, fordi det er svært at tiltrække undervisere til det niveau.

Forsamlingen diskuterede generelt, hvorledes man kan imødekomme arbejdsgivernes udtalte ønske om, at pædagogiske og undervisningsmæssige kvalifikationer i højere grad skal belønnes, men der var mistro overfor, hvordan det skal kunne dokumenteres: "Hvordan afgøres det, om man er en god underviser? Skal vi til at bære rundt med en mappe med undervisningsmeritter?", lød et spørgsmål.

Lønnen ikke motiverende

DM-formanden betegnede arbejdsgivernes langsigtede strategi som "ideologi": "Det er deres grundholdning, at der skal ske en 'markedstilpasning'. De offentlige arbejdsgivere har en noget naiv forestilling om, at der kan 'effektiviseres' gennem tilpasning til det private arbejdsmarkeds vilkår. Og så vil de gerne decentralisere; men måske ligger der heri noget, som kan give bagslag for dem: Det kan nemlig betyde en ukontrollabel løndannelse ...", sagde Per Clausen. "Men arbejdsgiverne har nu ikke tænkt særligt på universitetsområdet ..."

Nogle af de forsamlede tillidsfolk fremhævede, at overenskomstresultatets ensidige fokusering på løn-delen ikke passede til universitetsområdet: "Lønnen er ikke en afgørende motivationsfaktor. Vi vil hellere have frigjort tid til forskning eller flere ansatte, så vi kan aflastes i undervisningen ...".

DM's formand var enig i, at motivationen gennem løn måske ikke var så afgørende: "Men hvis arbejdsgiverne er så overbeviste om, at løn er motiverende, så må vi jo lade som om, at det er rigtigt – og så give tillæg for noget, som folk gør i forvejen. Men det er en slags sminkørløsning ..."

Funktionsbestemt løn

Et af argumenterne for nye lønsystemer har været, at det kunne være en vej til et generelt lønløft for hele universitetsområdet. Det var der dog nogen skepsis overfor, idet aftalen ikke indeholder "nye penge"; de skal i givet fald hentes på en større egenfinansiering / indtjening. Men der var også talsmænd for en kontrolleret lønloftsstrategi: "De nye tillæg må være funktionsbestemte. Vi har nemlig ikke nået noget, hvis tillæg bare smøres så bredt ud, at ingen mærker noget! Hvis der derimod gives tillæg til mange funktioner, så får mange – og dem, som ikke laver en skid, får ikke noget. Og det er jo i alles interesse ...".

Som en af dem, der troede på, at den nye overenskomst ville bringe flere penge i systemet bad KU-humanioras tillidsmand John E. Andersen om, at fagforeningerne servicerede tillidsmændene med oplysninger om, hvordan tillægene udvikler sig. Opsamling af den type oplysninger laves ikke af arbejdsgiverne: "Et af overenskomstens succesparametre bliver jo, hvor meget der faktisk bliver udløst i lønsum i de kommende år..."

je

UNDER HVER FEMTE ER KVINDE

Der er stadig er mange kvinder, som søger og bliver kendt kvalificerede – uden at få stillingen, siger forsker, som har tal på, hvor få kvinder, der har faste stillinger på de 5 universiteter

Kvindernes andel af det videnskabelige personale på universiteterne er ikke blevet større på trods af de sidste års mange snak om ligestilling. Det viser sig da også, at det kun er politikerne, som taler om en rimelig balance mellem kvinder og mænd, fordi det vil "udnytte ressourcerne bedst muligt". I forskningssystemet – på fakulteter, universiteter og i forskningsrådene – er interessen for personalessammensætningen meget behersket.

"På ingen niveauer diskuterer man betydningen af forskningens indhold i relation til 'køn'. Endelig viser tal for køns-

på de yngre institutioner, OU, RUC og AaU".

Sådan lyder en af konklusionerne i en **"kønsprofilerende beskrivelse" af organisering, regler og økonomi i forskningssystemet** lavet af adjunkt Hanne Nexø Jensen. Statistikken fortæller, at kvindeandelen blandt de fastansatte VIP'ere stort set har været uændret gennem de sidste 15 år. En femtedel af alle institutter har slet ikke kvindelige VIP'ere. På de fem gamle universiteter er der kun 6 pct. kvindelige professorer, 18 pct. kvindelige lektorer og 27 pct. kvindelige adjunkter. Der er kun tale om en mindre tilvækst

Normer og værdier

Nexø mener, at kvinder skal ind i forskningen, *"fordi man så sikrer så mange aspekter som muligt af virkeligheden"*. Hun mener, at politikere, forskningsråd, bedømmelsesudvalg m.fl. i højere grad bør inddrage betydningen af forskningens indhold i relation til køn: *"Hverken kvalifikationer eller kriterier er 'objektive' størrelser. Forskningens indhold kan således være præget af forskellige traditioner, normer og værdier"*.

Nexø peger på, at noget tyder på, at mænd og kvinder prioriterer forskelligt: *"Mens mænd fx interesserer sig for teknikken,*

Hanne Nexø Jensen

lingen. Og begge sider er jo lige vigtige – men der er tendens til, at det er den første del, som i højere grad interesserer forskningssystemet ..."

Tese: Emnevalg frasorterer kvinder

Rapporten er overvejende empirisk i beskrivelsen af, hvor mange kvinder, der er fastansatte på universiteterne, men rapporten foregiver også at indkredse, *"hvordan forskningens indhold måtte være domineret af kvindelige eller mandlige værdier, der afstikker rammer for forskningen og er afgørende for indholdet. Eftersom jeg overvejende har holdt mig på det beskrivende plan kan jeg alene konstatere, at mange emner og fag stadig synes at tiltrække mænd i højere grad end kvinder. Spørgsmålet om emnevalg og fokusering bliver ikke diskuteret på noget niveau i det forskningspolitiske system ..."* (fra afslutningen).

Det er den underforståede tese i rapporten, at mænds virkelighed og værdier er fremherskende i forskningen: **Vælger kvinder bestemte forskningsområder fra – eller bliver kvinder valgt fra inden for givne områder**, lyder det centrale spørgsmål, som imidlertid ikke besvares af Nexø.

Det er ikke uproblematisk, idet tesen om de kønsspecifikke emnevalg bliver (den underforståede) forklaring på, at kvinder ikke kommer ind i forskningsverdenen.

"Betydningen af emnevalg er ikke dokumenteret med min beskrivelse. Jeg har forsøgt at spørge til køn på antallet, til køn i forskningens indhold. Det er svært at se køn og indhold i min beskrivende tilgang. Men der findes heller ikke andre kilder, som har behandlet det emne ..."

fordelingen ved de 5 ældste universiteter, at der er sket mindst med kvindeandelen på de to 'gamle universiteter' i København og Århus og mest

gennem de sidste 10-15 år, og den er sket på OU, RUC og AaU, hvor den skyldes tilvækst i lektor- og adjunkt-kategorien.

så er kvinder mere interesserede i brugersiden. Ved edb interesserer mænd sig groft sig for harddisken, mens kvinder mere interesserer sig i formid-

Kønsdelte forskningsfelter?

Nexøs omtale af de **materielle begrænsninger** for kvinders forskerkarriere er sparsom. Hun spørger et enkelt sted, om det fx er kravene om, at man skal udenlands i sin ph.d.-periode, som kan være vanskeligere at leve op til for kvinder med familie, og blokerer for kvinders adgang til en forskerkarriere. Det kan også være den langstrakte karrierevej fra kandidat til lektor (der minimum strækker sig over 6 år), som får kvinder til på forhånd at fravælge den vej.

Rapporten er udarbejdet som led i et tværrådligt initiativ om kvinder i akademia, som består af fem delprojekter. Der er bl.a. planlagt en **forløbsundersøgelse** af ph.d.'eres og adjunk-

selv blandt adjunker, der er tidsbegrænset ansat, ikke ses en markant forøget kvindeandel. Det peger imod, at der eksisterer mekanismer og mønstre på de fem universiteter, som vanskeliggør en øget rekruttering af kvinder". Det kan være inden for udvalgte fagområder, hvor man fortsat har vanskeligt at rekruttere kvindelige studerende, fx natur og teknik, fysik, matematik og datalogi.

Men der er også fag som **teologi og filosofi**, hvor der er kommet flere kvindelige studerende, men hvor rekrutteringen til forskerstillinger er meget ringe og ikke bare kan tilskrives mangel på kvindelige kandidater. Denne tilsyneladende modsætning – at man på oralsk/etisk prægede fag som teologi og filosofi – ikke har kvindelige ansatte kan også blive genstand for kommende undersøgelser i det tværrådslige samarbejde, som rapporten er et led i.

Forskningsrådenes praksis

De to forskningsråd med suverænt flest penge – det teknisk videnskabelige og det naturvidenskabelige – er også de områder, hvor kvindeandelen er mindst.

Ser man på fordelingen af forskningsrådsmidler i forhold til køn, har kvindelige projektle-

dere modtaget 15 pct. af midlerne i 1995. I selve projektgrupperne kan der dog godt være flere / mange kvinder, som arbejder med på projekterne. I gennemsnit får de mandlige beløbsmodtagere flere penge end de kvindelige. *"Man cementerer forholdene, når man ikke stiller spørgsmål ved om konsekvenserne af flere programbevillinger ikke er, at det medfører flere løse ansættelsesforhold – for kvinder"*, mener adjunkten fra Statskundskab ved KU..

Nexø konstaterer generelt, at de gældende økonomiske fordelingsmekanismer overordnet **favoriserer fagområder, der er domineret af mandlige forskere**: *"Man kan forvente flere kvindelige forskere, hvis man prioriterede andre fagområder end de nuværende, det kan så stride mod nogle overordnede prioriterings hensyn. Alternativt skal man arbejde på at få flere kvinder ind i fagområder, hvor der p.t. er få"*.

Undersøgelsen finder ikke i regler, love, handlings- og strategiplaner noget formelt kønsskrammerende, men Nexø finder alligevel belæg for at sige, at *"meget tyder på, at man i den måde reglerne tolkes i praksis, er med til at reproducere eksisterende kønsskævheder i systemet, hvorfor realiseringen af de nævnte planer indikerer træghed mod forandringer"*. Forskningsrådene kan i deres

strategiplaner og praksis påvirke både antallet af kvindelige forskere og forskningens indhold.

I rådernes strategiplaner er der meget få bemærkninger om personalets kønssammensætning og i praksis synes det at være vanskeligt at komme igennem med initiativer, der giver kvinder mulighed for at opkvalificere sig og søge faste stillinger. Dette er i modstrid med regeringens erklæring:

"Det er selvfølgelig ikke noget, som strider mod ligestillingsloven. Men pointen er, at der er et gab mellem det politiske niveau og de udførende organer – råd, universiteter m.fl. Og mit ærinde er at påpege, at de skal vide, hvad det er for prioriteringer, de foretager – og hvilke kønsmæssige konsekvenser de har ..." ■

"Jeg vil påstå, at der stadig er mange kvinder, som søger og bliver kendt kvalificerede – uden at få stillingen".

Hanne Nexø Jensen

ters karriereforløb i en femårs periode. Her skal man se på, hvordan de vælger emner, hvordan deres forsker-karrierer udvikler sig m.m. Gennem en sådan undersøgelse vil man få et mere konkret billede af kønnets betydning for forskerkarrieren.

Lektor Inge Henningsen (Matematisk Institut v. KU) er i gang med at lave en undersøgelse af, om der er **forskel på kvinder og mænds valg** af speciale- eller forsknings-felt på naturvidenskab.

Ikke kun spørgsmål om rekrutteringslag

Den eneste gruppe, hvor der endtydigt er kommet flere kvinder ind er i de løse stillinger, herunder adjunkturer, men det tolker Nexø som en følge af, at der samlet er opslået flere adjunkturner i de seneste år. Det er et positivt udviklingsstræk, at der hermed bliver flere potentielle kvalificerede, men ligestilling er ikke blot et spørgsmål om flere kvinder i rekrutteringslaget.

"Jeg vil påstå, at der stadig er mange kvinder, som søger og bliver kendt kvalificerede – uden at få stillingen. Det er således ikke bare – som nogle håber – et spørgsmål om tid, før kvinderne kommer ind i forskningen. Selv om der kommer flere i rekrutteringslaget, så viser erfaringerne, at det ikke slår afgørende igennem fra adjunktiveauet og opover", siger adjunkten.

"Det er tankevækkende, at

VIDENSKAB SOM KØNSMÆSSIG KONSTRUKTION

Som i den industrielle revolution i det syttende århundrede, så er billedet af "den nye fysik" (Planck, Einstein, Bohr m.fl.) skabt af mænd alene ...

Men hvilken betydning har det, om kvinder har været involveret i konstruktionen af verdensbilledets konstruktion? Begrundelsen for at beskæftige sig med spørgsmålet er, at kvanteteoriens verdensbillede ikke blot er et spørgsmål om fuldfærdig "videnskab", det er også et resultat af menneskelig fortolkning. Her er det ikke min hensigt at antyde, at de matematiske relationer, som kvanteteoretikerne opdagede, var opdagede; jeg antager ikke no-

gen rent relativistisk syn på videnskaben.

Derimod påstår jeg, at måden hvorpå disse relationer blev fortolket – og dermed også den "virkelighed", vi får at vide, at de beskriver – rent faktisk var en kulturel konstruktion, nøjagtig ligesom det mekanistiske verdensbillede var det i 1600-tallet. Det har særlig betydning for kvantemekanikken, idet der lige

er for en slags virkelighed, kvantemekanikken egentlig beskriver.

Feministen og videnskabsfilosoffen Evelyn Fox Keller har fremført, at kvinder måske kan bibringe naturfortolkningsprocessen nye perspektiver. Kellers pointe er ikke, at kvinder har en medfødt evne til at tænke anderledes end mænd, men snarere at kvinder i kraft af, at de ofte er anderledes *kulturtill*

passede, ofte har forskellige måder at opfatte og fortolke på. Kvinders forskellige kulturerfaringer taget i betragtning, kan det meget vel tænkes, at de ville have noget nyt at bibringe de debatter om virkeligheden, som kvantemekanikken har afstedkommet. ■

Margaret Wertheim: Pythagoras' trousers (Random House, 1995)

fra begyndelsen har været kraftig modstand blandt fysikere mod kvanteligningernes standardfortolkninger. Det er ingenlunde evident – selv ikke i dag – præcis hvad det

DE FORSKER JO I DET SAMME SOM OS MÆND ...

Hvorfor er der ingen kvinder på Institut for Økonomi i Århus?

"Kvindernes har problemer med overgangen fra kandidat til ph.d. og især fra ph.d. til adjunkt-niveauet. Og når ingen eller få kvinder når adjunkt-niveauet, så er der også få til at søge de faste stillinger. Derfor skal der gøres en særlig indsats på de niveauer ...", mener prof. Svend Hylleberg fra Økonomi i Århus. Han var manden bag en undersøgelse om "kvinder i økonomi" (1996), der gennem statistik og spørgeskemaer skulle søge forklaringer på, hvorfor der var så få fastansatte kvinder på økonomifagene.

På Økonomi i Århus er der slet ingen kvinder i faste lektor- eller professorstillinger:

"Vi har da haft een, men hun blev professor et andet sted (prof. Nina Smidt, HH-Århus, red.)! Men det er helt tilfældigt, at der er flere kvinder på økonomi i København; den ene af de fastansatte kom fx til Danmark, fordi hun blev forelsket i en dansk statistiker! Men jeg - og min undersøgelse - kan ikke give særlige forklaringer på, hvorfor økonomifaget har det kvindeproblem ..."

Hylleberg indrømmer, at hans undersøgelse ikke kommer med dybere forklaringer på, hvorfor der er så få kvinder på økonomifaget:

"De kvinder, som indgik i undersøgelsen, svarede jo stort set som mændene! Så er det svært at påstå, at kvinder har specielle problemer; og så skal man

lade være med at komme med teorier om, hvorfor der er så få kvinder på universitetet. Diskussionen herom er kørt helt ud, for folk kommer med deres private meninger, som er yderst dårligt - empirisk - begrundede ..."

Ikke anderledes end mændene

Hylleberg mener, at kvindediskussionen er noget forfejet: *"Kvinderne forsker jo i helt det samme som mændene. Jeg tror således ikke på, at kvindelige økonomer - teologer, sociologer osv. - er meget anderledes end mændene ..."*

Hylleberg har foreslået særlige stipendiater til kvinder, men er ikke tilhænger af positiv særbehandling ved besættelse af de faste stillinger:

"Universitetet er en hård verden, og man skal være varsom med at give specielle fortrin til fx kvinder, for man skal have kollegernes faglige agtelse for at kunne fungere i miljøet. Der skal altså sættes på stipendier - i stedet for at udlodde særlige professorater til kvinder, for er der kvalificerede, så får de stillingerne alligevel ...", mener professoren.

Han ser et meget større problem for de kvinder, som faktisk risikerer at få en fast stilling:

"På grund af lov om ligestilling, hvor det skal tilstræbes, at der er lige så mange kvinder som mænd, skal de få kvinder, der faktisk er ansat, sidde i alverdens udvalg, hvilket forhindrer dem i at forske og undervise. Politikerne burde gribe ind her, og lade de fastansatte kvinder være i fred ..."

jo

- 1 Søren Kierkegaard Forskningscenter
- 2 Center for Epidemiologisk Grundforskning

LUKKES CENTRE?

- lyder spørgsmålet efter at Grundforskningsfonden afslører, at man kun har 105 mio. kr. til at forlænge dem

Hvis man igangsætter projekter for 60 mio. årligt, vil der kun være 100-105 mio. kr. til andre projekter. Det betyder, at kun 15 af de 23 igangværende projekter skal forlænges. Fonden har nemlig ikke råd til at lade alle 23 projekter fortsætte.

Sådan kan konklusionen lyde på det alarmerende notat om kommende lommesmarter, som fonden har sendt til Folketingets forskningsudvalg.

I konstruktionen ligger ikke, at centre får permanent karakter, fortæller Kjeld Rahbæk Møller (SF), som var med da fonden blev til i 1992 og som støtter fondens eksistens. Man kan lade nogle fortsætte, så længe det vurderes, at de frembringer fremragende forskning på internationalt niveau. Derefter skulle de overtages af institutionerne, evt. på et lavere niveau.

Men for fondens bestyrelse kan det nu blive en smertefuld proces at finde ud af, hvilke projekter, der ikke skal forlænges.

De igangværende projekter er netop nu ved at gennemgå en international evaluering og bestyrelsen vil herefter afgøre, hvilke der er gode nok til at fortsætte. Spørgsmålet er yderligere, om de skal forlænges med en ny femårsperiode eller om perioden bliver afkortet? Hvis fonden nemlig afkorter forlængelser til 3 årige forløb, vil der herefter kunne indkaldes forslag inden for helt nye områder.

60 mio. årligt til nye projekter
Trods påstande om faldende indtjening i de seneste år, er Grundforskningsfondens skjulte pengekasse - "de frie midler" - stille og roligt vokset til 480 mio. kr. Det er resultatet af en meget fedtet uddelingspolitik, hvor valgte kun at støtte 23 projekter

ud af 350 ansøgninger i 1992. Og det er resultatet af en god evne til at få fondens grundkapital til at forrente sig.

Efter at den store "fri kapital" bare voksede og voksede og dermed blev mere og mere synlig besluttede fondens bestyrelse sig for, at der skulle ske en udlodning af 30-60 mio. årligt i perioden 1997-2002. Man indkaldte forslag til centre inden for bioinformatik, demografi, geofag, kemi, matematik, menneske-maskine-grænsefladen og plantebiologi. 70 projekter er netop nu under behandling.

Pessimistiske beregninger

Fonden har - helt i tråd med sin livrem-og-seler-politik - beklaget sig over manglende midler over for Folketinget. Det gøres bl.a. ved at lave pessimistiske fremskrivninger, som baseres på en indtjening, der er betydeligt lavere end det hidtidige afkast. Det får alarmklokkerne til at kime, når fonden på det grundlag kan forudse, at de 480 mio. kr. frie midler vil være ædt op i år 2002.

UNIVERSITETSLærerens beregninger viser imidlertid, at der vil være en beholdning på 150-200 mio. kr. tilbage i år 2002.

Fondens motiver til at dramatisere

I fondens dramatiserende notat til Folketinget lovpriser fonden de 23 projekters høje internationale standard: "Der er opnået fremragende forskningsresultater", hedder det i fondens udlægning - endnu før de internationale evalueringer har gjort sig færdige her i foråret.

Fonden kan have forskellige motiver til at dramatisere situationen og ønske større dispositionsfrihed:

- Man ønsker at undgå det ube-

er27.783

.42.551

.25.085

.50.000

.54.600

.20.505

.2.100

.2.100

.2.100

.2.100

.2.100

.2.100

.2.100

.2.100

.2.100

.2.100

.22.592

.25.316

.22.653

DEN SKJULTE PENGEKASSE

– på 480 mio. kr.

Det er Grundforskningsfondens formål at skabe og styrke dansk grundforskning. Fonden har imidlertid været dygtig til at ophobe penge. Regnskabet for de seneste år fortæller nemlig, at ud over at sikre fondens grundkapitel mod inflation har fonden formået at samle en kæmpe pengekasse på hele 480 mio. kroner i perioden 1993-96. Alene i 1996 blev der hældt 27 mio. kroner i den kasse. Den halve milliard er fondens "fri kapital", dvs. den skjult reserve som er tilbage, når fondens projekter har fået deres andel.

For at få hul på denne reserve har fondens bestyrelse indkaldt forslag til nye projekter, så fonden kan uddele ca. 60 mio. årligt i perioden 1988-2002.

Fint afkast i 1994-96

1996-regnskabet er særdeles flot. Trods en lav rente har man formået at tjene mere end året forud, hvilket skyldes, at fonden har realiseret kursavancer på obligationer. Det har i 1996 betydet en engangs- og ekstra-indtægt på 50 mio. i forhold til året forud.

Mens indtægterne således var på 256 mio. kroner i 1996 var udbetalingerne til de løbende projekter kun på 176 mio. kroner. Det betød, at man kunne overføre 27 mio. kroner til den "fri kapital", når man havde lagt de penge til side, som skulle inflationssikre grundkapitalen.

Pengeophobningen har sprængt Grundforskningsfondens egne budgetter uden at man har gjort noget for at sende

ekstra penge i spil. I en afkastprognose fra fonden fra 1993 regnede man således med 333 mio. kr. i de frie midler. Men det var allerede i 1994 vokset til 418 mio. kr. – og nu til 480 mio. kr. Alligevel bliver det først fra 1998, at der for alvor bliver slået hul på pengekasen.

Direktøren: "Stødpude af passende størrelse"

Den store ophobning af frie midler har været bemærkelsesværdig, og den halvoftentlige fonds lukkethed om strategier har ikke gjort sagen mindre besynderlig.

UNIVERSITETSLÆREREN gjorde allerede i 1995 opmærksom på den overdrevne sparsommelighed i fonden. Det blev påpeget, at fonden uden at gøre mærkbare indhug i den skjulte pengekasse kunne uddele 40-50 mio. kroner årligt. Det ville nemlig alene svare til forrentningen af den skjulte pengekasse. Dengang svarede Grundforskningsfondens direktør Olesen Larsen, at det ville være "uansvarligt": "Det ville kræve andre forventninger til realrenten og en mindre inflation end forventet ..." (1995).

Året efter blev hans pessimisme gjort til skamme, da fonden kunne overføre 34 mio. til pengekasen. Den fri kapital blev voksende hermed til 450 mio. kr. Fondens direktør varslende, at der ville komme en ny udlodning på 60 mio. årligt med første udlodning i 1998. Her udløber også den sidste udlodning af den første 5 års bevilling, men det fik ikke direktøren i spenderbukserne. Han modsatte sig yderligere udlodninger: "Vi skal jo have en vis sikkerhed for at vi kan stå ved vores forpligtelser og det kræver en stødpude af en passende størrelse" (1996).

Direktøren henviste blandt andet til, at fondens 23 projekter skal evalueres i 1997 og at man ikke vidste, hvor mange af centrene, der skal forlænges. UNIVERSITETSLÆRERENS beregninger viste imidlertid, at selv om fonden forlængede alle de nuværende projekter, satte 60 nye årlige millioner i spil og selv om der ville være den mest uheldige kapitalindtjening, ville man stadig have penge i den fri kapital i år 2001.

Denne prognose ville Grundforskningsdirektør Olesen Larsen – trods skriftlig anmodning herom – ikke kommentere. Ind-

tjeningen i 1996 viser, at UNIVERSITETSLÆRERENS har fået mere end ret i beskyldningerne om pengetankning i Joakim von And'ske dimensioner (se UNIVERSITETSLÆREREN nr. 87 og nr. 96).

Passive politikere

Politikerne har imidlertid udvist en påfaldende passivitet, når det gælder Grundforskningsfondens forvaltning af pengene.

Det var under tidligere minister Bertel Haarder (V) i 1992, at de 2 mia. kroner fra salget af Statsanstalten for Livsforsikring blev til Grundforskningsfonden med kælenavnet "Dyremoses mindefond". Haarder snød imidlertid oppositionen (i S og SF), da han egenhændigt sammensatte bestyrelsen bl.a. med venstremanden Peder Olesen Larsen som formand og direktør.

Det gjorde imidlertid ikke formanden for folketingets forskningsudvalg, SF'eren Kjeld Rahbæk Møller til modstander af fonden, som han hidtil har støttet med pluralistiske argumenter. Han ser fordele i 3-delingen mellem universiteternes basismidler, forskningsrådenes penge og så Grundforskningsfonden, som på hvert deres niveau kan yde støtte. SF'eren opfordrede dog fonden til at tage hul på den ophobede formue, da det kom frem, at der var en skjult formue på over 400 mio. kroner.

Før Frank Jensen blev forskningsminister slog han til lyd for at fonden skulle nedlægges og pengene sluses ind under forskningsrådene, som hermed skulle kunne uddele penge til større projekter end nu. Det løfte glemte Frank Jensen, da han blev forskningsminister. Da han – som tilsynsførende med fonden – blev spurgt, om en pengekasse på 450 mio. kr. er rimelig, svarede han passivt, at det var op til fondens bestyrelse at vurdere ... (november 1995).

Senest har den nye forskningsminister Jytte Hilden fået øje på fondens mange millioner. Hun krævede i februar – i forbindelse med offentliggørelsen af "den nationale forskningsstrategi" – at fondens strategi og bevillinger indgår i "koordineret sammenhæng" med forskningsrådene og det øvrige system. Hun har bedt fonden om selv at stille forslag til, hvordan sammenhængen kan etableres. ■

- hagelige arbejde med at lukke 8 centre
- Man forudsæter et prestigetab, hvis man lukker 8 af centrene fra 1999.
- Større dispositionsfrihed betyder større selvstændighed.
- Fonden kan sætte flere aktiviteter i gang – og det vil være sværere for politikerne at nedlægge eller omlægge fonden.
- Endelig vil ophævelse af begrænsninger betyde, at fonden kunne uddele 190-340 mio. årligt. Og det forrykker balancen til forskningsrådene, som årligt har knap 600 mio. kr. i "frie midler": "Det er da nogle proportioner, som skal overvejes nøje, hvis eliten igennem fonden skal have halvt så mange penge som resten af forskerne får gennem rådene", lyder Rahbæk Møllers kommentar.

jo

Udviklingen i Grundforskningsfondens "fri kapital" under forudsætning af, at fonden forlænger 15 af de 23 igangværende projekter med årlige udgifter på 105 mio. kr. i perioden 1999-2001 samt at der ny-udloddet 30-60 mio. årligt i perioden 1997-2002:

	Afholdt udgift	udgiftsbudget bevillinger	indtægt minus inflation	fri kapital (ultimo året)
93	19			
94	141		+ 193	418
95	154		+ 229	452
96	176		+ 256	480
97		- 210 - 30	+ 200 - 50	390
98		- 197 - 60	+ 200 - 50	283
99		- 151 - 60	+ 200 - 50	222
2000		- 130 - 60	+ 200 - 50	187
2001		- 105 - 60	+ 200 - 50	167
2002		- 105 - 30	+ 200 - 50	182

Kilde: Grundforskningsfondens budget samt Grundforskningsfondens notat til folketinget: Opgaver, indsats, resultater, muligheder (usigneret, februar 1997).

FARLIGT AT VÆRE ALT FOR KVIK

Universitetslærer Jan Lindhardt er netop blevet valgt til biskop i Roskilde. Han benytter lejligheden til at komme med bemærkninger om, at de bedste universitetslærere er middelmådighederne. Og så priser han universitetets vandbærere

På universitetet kan man ikke bruge folk, der er ret dygtige; alle med karakterer over 9 kan ikke bruges ...". Sådan lyder den provokerende afskedssalut til universitetet fra Jan Lindhardt, som snart takker af som universitetslærer for at blive biskop i Roskilde.

Citatet henfører Lindhardt til K.E. Løgstrup, men han bakker det gerne op:

"Dem med 13 i snit er helt uanvendelige som studerende og dermed også som universitetslærere, for de vil alt for meget på en gang. Universitetet er først og fremmest traditionsformidling: Man skal lære de studerende, hvad videnskaben ved. Hertil skal bruges stilfærdige skildpadder, gode middelmådigheder."

I det perspektiv er det farligt at være alt for kvik, for i forhold til traditionsformidling gælder det om at have snuden i sporet. At være rigtig engageret forudsætter nemlig også, at man ikke har alt for mange brikker at flytte med ...", lyder Lindhardts argumentation, som ikke er en nedvurdering af skildpadderne. Han vil gerne være fri for beskyldninger om at være højrovet, og går ikke af vejen for at kalde sig selv "middelmådig":

"De er grundlaget for universitetet, og som forskere kan de også være ret gode, hvis de holder sig til netop den ende, som de er gode til. Darwin var efter alt at dømme middelmådig, men han kom langt med det: Hans evne til at se sagen fra kun en side førte til evolutionsteorien ..."

Lindhardt har stor respekt for mange af de ansatte, selv om de ikke får de høje karakterer ved evalueringer: *"Der er vandbærere og de andre. Intet miljø kan undvære vandbærerne, hvoraf nogle aldrig skriver en linie. Til gengæld har mange af dem andre talenter, fx en bred paratviden over hele faget, som man altid kan trække på, og som sparer andre for megen tid.*

De kan også være utroligt gavnlige for miljøet på andre måder: De underviser, administrerer eller er knaldgode til at få en fest til at lykkes. Det er også vigtige funktioner ..."

Fagligt aktiv

Lindhardt indsættes som biskop i juli. Han søger ikke væk fra universitetet i utilfredshed efter sine 35 år på institutionen. Hans polemik er således ikke en utilfreds afskedssalut: *"På universitetet er der mange faglige muligheder. Man er ikke muret inde. Jeg har stort set været meget glad for at arbejde her med mulighed for at forske, diskutere i et bredt miljø, rejse og læse",* siger han.

Men universitetssystemet kan også være nådesløst: *"Ingen kan være så onde ved hinanden*

len til hans konkurrenter om bispesædet. Hvad der er mindre kendt er, at Lindhardt i 15 år har været universitetsfagligt aktiv i DM. Han er pt. således medlem af universitetslærernes bestyrelse (som repræsentant for teologi).

Lønsult

Lindhardts afskedspolemik om ansættelsesmekanismerne har kun været en lille del af hans faglige engagement. Han har gennem årene været fortaler for, at fagforeningen skulle interessere sig mere for **lønsproblemet**:

"Universitetslærere har grund til at være lønsultne. Man vurderes jo efter den løn, man får: Jo lavere løn, jo lavere status, og omvendt; gode arbejdsforhold følger af en højere

"Dem med 13 i snit er helt uanvendelige som studerende og dermed også som universitetslærere, for de vil alt for meget på en gang. Universitetet er først og fremmest traditionsformidling: Man skal lære de studerende, hvad videnskaben ved. Hertil skal bruges stilfærdige skildpadder, gode middelmådigheder ..."

som kunstnere og universitetslærere, for hvad er god kunst og hvad er god forskning? Og hvad er dårlig?

Vi bedømmer og bedømmer: Der er ikke noget sted, hvor man bedømmer hinanden som her – og på guldvægte, der desværre er helt unøjagtige. Der er nemlig altid en finger på – og sådan vil det altid være", siger han med en hentydning til universitetets selektionsmekanismer, som ikke altid forekommer lige rationelle (jf. "Lindhardts lov").

Jan Lindhardt går fra en stilling som docent ved Institut for Systematisk Teologi ved Aarhus Universitet. Han er offentligt kendt som en markant foredragsholder, journalist og debattør, og denne profil var forskel-

løn! Vil politikerne derfor vil give forskningen en højere status, så må vi også have en højere løn. I dag vurderes vi jo på niveau med gymnasielærere og seminarielærere ..."

Lindhardt mener, at **universitetslæreres lange kvalifikationsproces** – hvor det ikke er usædvanligt, at der går ti år fra studiet er slut til man får en fast lektorstilling – er uanstændig. *"Alle forskere lider af en ulykkelig kærlighed til universitetet – og den er ofte ikke gengældt. Det kræver en enorm vedholdenhed at blive ved. Vel siger al logik, at der skal sorteres, når universitetet rekrutterer – men som der står i Den Hellige Skrift: Hvis du banker på, så skal du også lukkes ind. I dag kræver det mere end alminde-*

lig vedholdenhed at vente på, at der bliver en fast stilling ledig. Du skal ofte banke meget længe på. I mellemtiden har mange af de dygtigste da fundet på noget andet ..."

Han fremhæver en af sine universitetspolitiske mærkesager, **sammenhængen mellem forskning og undervisning**:

"Humanistisk og teologisk forskning kan ikke klare sig med bøgerne alene. Arbejdet sker i et åndedræt med de studerende. Uden dem var der ikke kommet noget ud, som var værd at læse. I modsætning til andre institutioner har universitetsmiljøet nemlig studenterne i så lang tid, at de kan bidrage til lærernes udvik-

ling, de går her jo i 5-10 år! Hos dem kan du altid prøve de gode ideer af. De er med på den værste og det nyeste, og de er hurtige i hovedet og nemme at begejstre. Sådan er det ikke altid med de ældre (kolleger), som ofte siger: Spis nu brød til, hvilket naturligvis også er en vigtig funktion at have ..."

Vil savne forskningen

Lindhardt beklager, at muligheden for at forske nok forsvinder med bispesædet. Der bliver plads til kultur- og teologisk journalistik, men den egentlige forskning, som kræver tid over længere stræk, bliver der ikke tid til:

"Jeg kommer til at mangle 'skriveperioder', for det bliver der ikke tid til, når jeg skal

snakke med 20 personer hver dag, men dels er jobbet vigtigere end nogen universitetslærerstil-ling, og dels er det i sig selv spændende, uadvendt og indflydelsesrigt ...”

Lindhardt har ikke tænkt sig at stoppe sin journalistiske virksomhed, selv om han godt er klar over, at rollen som biskop sætter nogle nye rammer for ham. Men rollen var også bundet, da han var universitetslærer: “Ud-adtill er du jo fri til at skrive, ikke indadtill. Her er der uheldigvis en stigende tendens

til nedladdenhed, hvis man be- driver journalistisk om sit fag. Tankegangen er, at en rigtig forsker skriver en bog hvert ti- ende år ...”

Lindhardt bryder sig dog ikke om tendensen i **evaluerin- gernerne**, hvor man bliver evalueret på sine artikler: “Det kan da godt være, at du i naturviden- skaberne og på medicin kan skrive artikler på 10 sider. Men det tager altså 200 sider på hu- maniora og teologi at udfolde en problemstilling. Ti sider er kun nok til at rejse et problem og så løbe fra det igen ...”

Fede forskere får bedre ideer

Lindhardt tror slet ikke på elen- digheds-myten om den sultne forsker/kunstner i tagkammeret, som får de gode ideer: “Tværti- mod, den fede forsker får bedre ideer. Fri forskning er et over- skudsfenomen. Hvis man er op- taget af alt muligt andet og sin ansættelsesmæssige usikkerhed, så lægger det hæmninger på forskningen ...”

Det er mistænkeliggørende, når nogle påstår, at universitets- systemet giver alt for frie arbejds- vilkår: “Systemet dækker måske over nogle få dovne. Men dovenskab er absolut ikke udbredt. Det kollegiale pres fun- gerer: hvis du ikke giver en hånd med, så hører du ikke til her ...”, siger teologen. “Hvis sy- stemet derimod begynder at kontrollere os, så ville vi være nødt til at sabotere det for at overleve. Det ville gå ligesom storken i molbohistorien, hvor ti mand render ud i kornet for at jage den væk ...”

ja

LINDHARDTS LOV

Mekanismer, der altid udvælger den dårligste ansøger

Når der er flere ansøgere til en stilling vil syste- met typisk vælge den ringeste! Sådan lyder Lind- hardts djævelske udlægning af en slags Parkinsons lov for universitetet:

– I det første tilfælde vil bedømmelsesudvalg generelt **ansætte folk, der er yngre end dem selv**. Her sker der en sortering.

Yngre har i den forstand også en anden betydning. Hvis man nemlig intet skriver, så holder man sig evig- ung; man er altid håbefuld. Lindhardt fortæller, at Løg- strup engang kaldte det en skandale, da et ansættelsesud- valg havde ansat den eneste ansøger til en stilling. Da be- dømmelsesudvalget forsvarede sig med, at manden jo havde skrevet disputats, sva- rede Løgstrup: “Ja, netop, dermed har han afsløret sig!”. Hermed mente Løg- strup, at det var nemmere at bedømme en, som har skre- vet noget håbløst, mens der dog endnu var håb for den, som ikke havde skrevet noget ...

– Det andet er, at **hvis det middelmådighed sidder i bedømmelsesudvalget**, så bliver de personligt fornærmede, hvis der er ansøgere, som er dygtigere end dem selv – og de finder anlednin- ger til at udvælge en på deres eget niveau eller under. Det er en almen menneskelig re- aktion.

– Det tredje er, at **hvis det er meget originale for- skere, som sidder i be- dømmelsesudvalget**, så ta- ger de en, som ligner dem selv. De er nemlig så optaget af deres egen forskning, at de bliver glade og teknemmelige over, at der er en, der deler deres interesse – uanset om denne i sig selv er en original forsker eller ej. Tankegangen er i det tilfælde, at man bliver glad, hvis en ansøger er enga- get i samme emne som en

selv. “Nu har jeg endelig fun- det en i Tyskland, som er enig med min vinkel. Ham skal vi have ansat her, for her er ingen enige med mig ...”

– Det fjerde og bedste for- løb er ifølge Lindhardt **de lykkelige tilfælde, hvor ansættelsespolitikken slår fejl** og vurderer forkert: “Der sker jo gudskelov fejl. Og her er der håb om noget fornuf- tigt ...”. Udfaldet kan på samme måde være heldigt, når der er meget få ansøgere at vælge imellem.

Besæt stillinger ved lodtrækning

Når universitetets udvælgel- seskriterier fungerer som skit- seret, skyldes det ikke ond vilje, men at det er vanskeligt at finde objektive kriterier.

“Ved besættelse af professorater skulle man trække lod, for så havde den bedste også en chance ...”

Lindhardt mener da heller ikke, at de nuværende meka- nismer kan være meget an- derledes: “Universitetet skal ikke tage eksterne hensyn. Der er heller ingen ydre ‘succeskriterier’. Der er for- skellige subjektive opfattel- ser.

Det betyder, at et ansættel- sesudvalgs bedømmelse ikke kan anfægtes på samme måde med en direktørs, der kan bebrejdes et dårligt års- regnskab. Og sådanne krite- rier kan ikke indføres på universiteterne; det er virk- somheden alt for kompleks til”.

Lindhardt citerer Hal Koch, da han skal svare på, hvordan man finder frem til den gode middelmådighed og undgår dem, der er for dygtige: “Ved besættelse af professorater

skulle man trække lod, for så havde den bedste mand også en chance ...”. Lindhardt troede engang, at citatet var en spøg, men det tror han ikke længere. Han husker, at Hal Koch overhovedet ikke smilede, da han sagde det.

Hvis Lindhardt var Under- visningsminister ville han fremme en udvælgelsesme- kanisme med lodtrækning blandt de kvalificerede: “Det ville give velegnede kandi- dater en bedre chance. Men man skal altså ikke bilde sig ind, at udvælgelseskrite- rierne bliver væsentligt ander- ledes. De er et vilkår, som vi må tåle på universitetet ...”

Jungleloven og andre love

Lindhardt har for nylig selv været involveret i en klage- sag. Han havde søgt et profes- sorat i retorik ved KU. Her indstillede bedømmel- sesudvalget en intern ansøger. Alli- gevel er Lind- hardt ikke meget for at

stemple proceduren som “ne- potisme”:

“Det er naturligt i Dan- mark, at man vælger den interne ansøger. ‘Nepotisme’ er alt for bredt et udtryk, for selvfølgelig har man øje for sine egne og ved, hvad man får”.

Politikernes tro på, at uni- versitetets procedurer kan blive bedre, er naiv:

“Min sag om retorik-pro- fessoratet er kun lidt mere markant end normalen. Vi har alle oplevet noget lig- nende i en eller anden form. Det er en del af forsknin- gens vilkår”, siger Lindhardt og slutter: “På universitetet har vi mange love, også jungleloven, men det er hel- digvis ikke den eneste...”

ja

DE BEDSTE PENGE

AF JACOB THOMMESEN

Aarhus-rector Henning Lehmann har været i modvind, efter at det kom frem, at universitetet som storaktionær i kemifirmaet Cheminova tjener penge på livsfarlige gifte i Sydamerika. For universitetets forskning har Cheminova-pengene imidlertid stor betydning. For selv om de kun udgør 2% af universitetets samlede indtægter, så er der tale om 'frie' eller 'selv-disponerede' midler, der har en større værdi end andre penge. I et universitetsbudget er det 'de bedste penge'.

Aarhus Universitets Forskningsfond – hvis penge stammer fra Cheminovas overskud – er en helt enestående konstruktion herhjemme. Ingen af de andre universiteter har så stor en pose penge udenfor statskassen. Fonden havde i 1996 en egenkapital på 1,3 mia. og uddelte 31 millioner. Sammenlignet med universitetets budget ser det ikke ud af meget: de samlede driftsindtægter var på 1,4 mia., og heraf bestod alene forskningsmidlerne af en basisbevilling på 362 millioner og 422 millioner i fondsmidler.

KU er misundelige

På Københavns Universitet indrømmer økonomi-kontorchef Henrik Sevaldsen en vis misundelse over AU's pengekasse. Det nærmeste, KU kommer, er KU's Almene Fond med en egenkapital på sølle 7 millioner og en årlig uddeling på ca. en halv million. Dertil kommer en lang række legater, som universitetet dog ikke selv har rådighed over. KU har ikke en tilsvarende pose frie midler og vil slet ikke selv kunne opbygge en selvom de gerne ville: finansministeriet våger nøje over, at universiteterne ikke går og lægger for mange penge til side.

På KU's regnskabskontor kan man nævne mange eksempler på, at man savner frie midler til særlige udgifter, som ikke bliver tilgodeset på finansloven. Man savner således penge til interne sociale formål, uddannelse af TA-P'er og vedligeholdelse af bygninger. Og selvom man kunne indvende, at så frie er midlerne

FOTO: SØREN HARTVIG

heller ikke – det er jo en forskningsfond – så er pointen, at de alligevel kan bruges indirekte, nemlig ved at frigive midler andre steder.

Kan bruges i gråzone

At pengene i Aarhus Universitets Forskningsfond er meget fleksible, fremgår da også af den måde, de faktisk bruger dem på. Ifølge fondatsen skal pengene bruges til forskning, og det bety-

der ifølge fondens administrationschef Jørgen Andersen, at pengene ikke må bruges til undervisning eller almindelig administration. Men der er en gråzone, og her har fonden valgt at være langt mere fleksible end f.eks. forskningsrådene.

Et forskningsprojekt vil altid være forbundet med en række generelle udgifter, såkaldt 'overhead', såsom post og husleje. Sådanne udgifter bliver normalt

ikke anerkendt ved uddelingen af programmidler: Forskningsrådene forventer, at universitetet dækker dem af deres eget budget, og nægter at bidrage til, hvad de opfatter som administrative udgifter. Derfor har fonden besluttet, at man ofte kan yde bidrag til netop den slags udgifter – og det kan ofte give en forsker fra AU et lille forspring i den nationale konkurrence om andre forskningsmidler. Det er nemlig en fordel at kunne påpege, at man allerede har sikret den side af sit forskningsprojekt, og desuden er det i det hele taget en fordel, at man allerede har fået et godkendelsesstempel fra en så agtværdig institution: Mange private fonde lægger stor vægt på, om ansøgerne allerede har skaffet midler og dermed anerkendelse andetsteds.

Men udover at fonden generelt anerkender 'overhead'-udgifter har den de sidste par år afsat en stor sum til huslejeudgifter. I uddelingerne indgår nemlig, hvad årsberetningen kalder "Forskningsprogrammet 'forskningens ydre rammer'", i 1995 et beløb på 4,6 millioner. Under denne overskrift betaler fonden husleje til nogle af de forskningscentre, som AU er blevet 'vært' for, bl.a. det bioteknologiske forskningscenter. Således har fonden sat universitetet i stand huse de centre, som på den ene side er yderst attraktive, fordi de tiltrækker programmidler og prestige, men på den anden side er forbundet med store ekstraudgifter.

De andre universiteter misunder Århus de penge, som Århus henter hjem på Cheminova fonden. Pengene er nemlig "frie midler"

Når et forskningscenter skal placeres et sted i landet, er de fysiske faciliteter ikke uden betydning. Jørgen Andersen fortæller, at der selvfølgelig var en del diskussion i starten, men at fonden altså valgte at anerkende også denne udgift som værende indenfor fondens område.

Forskeruddannelsen på naturvidenskab er et andet eksempel på, hvor fleksible fondsmidlerne er – og at de kan få uddannelsespolitisk betydning. Takket være fonden har det naturvidenskabelige fakultet været i stand til at holde liv i deres 4-årige forskeruddannelse, som endnu

ikke er blevet godkendt af undervisningsministeriet. Fondens betaler nemlig de omdiskuterede første to år af uddannelsen i form af scholarstipendier: 2,9 millioner i 1994, og 4,1 i 1995. Fakultetet forhandler stadig med ministeriet om at få deres uddannelsesmodel godkendt og udgifterne dækket af staten, men indtil da sørger fonden for brød på bordet hos de studerende, der på grund af 2+2-modellen

endnu ikke kan være sikre på at blive færdige som phd'er, men måske bliver lukket ud som en slags kandidater efter i alt 6 års uddannelse.

Pengenes fordeling mellem fakulteter

En stor del af pengene fra Aarhus Universitets Forskningsfond fordeles i praksis på forhånd mellem fakulteterne efter en uofficiel fordelingsnøgle, der nogenlunde svarer til deres budgetter. Indenfor disse rammer kan fakulteter selv prioritere deres ansøgninger.

I 1995 gik 10 af i alt 27 millioner således til fakulteterne. 1,7 til humaniora, 3,3 til sundhedsvidenskab, 1,0 til samfundsvidenskab og 0,3 til teologi. (Naturvidenskab havde som sagt valgt at bruge sine 2,9 millioner til scholarstipendier).

Det er planen, at en stadig større del af fondsmidlerne fremover skal gå direkte til fakulteterne: 17 millioner i 1996 og 18 millioner i 1997. ■

CHEMINOVAFONDENS HISTORIE

Opriindelig havde fonden ikke større økonomisk betydning og uddelte kun et mindre beløb, i starten af firserne 2-3 millioner. En afgørende ændring skete, da Cheminova blev børsnoteret i 1986 – et initiativ, som den nuværende rektor Henning Lehmann var involveret i.

Med børsnoteringen blev der oprettet B-aktier, som ikke var bundet til Aarhus Universitets Forskningsfond: En stor mængde aktier blev frigivet, samtidig med at fonden sikrede sin majoritet i form af samtlige A-aktier. Dermed kom der 'luft i systemet', som fondens administrationschef Jørgen Andersen udtrykker det.

Denne ændring var en fordel både for Cheminova og

Fonden. Virksomheden fik tilført kapital og dermed mulighed for at ekspandere – den hidtidige konstruktion var ellers ved at være en spændetroje for en succesrig virksomhed med voksevækst. Fondens fik til gengæld mulighed for at omsætte en del af den enorme kapital i andre papirer med større afkast. Siden 1986 har der været en tendens til, at fonden med jævne mellemrum har solgt ud af B-aktierne og investeret de derved frigivne midler i andre værdipapirer – og efterhånden er blev i stand til at uddele et større beløb om året. I 1996 udgjorde Cheminova-aktierne således kun 700 millioner af den samlede kapital på 1,3 milliarder. ■

PH.D.-ORDNING IKKE PÅ PLADS

Aftalen, hvor ph.d.'erne skal blive "lønmottagere" er endnu ikke på plads. Finansministeriet og AC er enige. Arbejdsministeriet og AC er enige. Skatteministeren og AC er enige. Men Undervisningsministeriet er ikke enige i, at ikrafttrædelsesdatoen allerede skal være d. 1. sept. Årsagen skulle angiveligt være, at overgangen

fra den gamle til den nye model vil være bedre at indføre med kalenderåret, dvs. fra 1. januar 1998. Derfor er aftalen ikke blevet skrevet under endnu. Ph.d.'erne kan altså belave sig på ny ventetid, før de beslutter sig til, om de vil på den gamle ordning eller de heller vil blive under den gamle. ■

TAKSAMETRE TIL SAMFUNDSVIDENSKAB – OG TIL ARBEJDSLØSE

Mens samfundsvidenskabelige og visse humanistiske uddannelser på universiteterne kun får 28.600 kr. (inkl. fællesudgiftstakst), så sendes der mindst 35.000 kr. – og ofte meget mere – efter arbejdsløse på AMU-kurser. Mens den ugentlige udgift pr. jurastuderende bliver 715 kr., så regner man på AMU-centrene med en gennemsnitsudgift på 1.650 kr. Og på AMU-centrene får man så tilmed udgifterne dækket til kantine, administration, rengøring, strøm o.lign. Det får universiteterne ikke.

Både universiteterne og AMU-centrene får taxametret-betaling. På AMU-centrene skal eleverne bare måde op de første to dage, men på universiteterne skal studenterne faktisk bestå eksamen, før der udløses penge.

Hvert år passerer 30.000-35.000 elever gennem AMU-centrene gennem et netværk af kurser fra erhvervsrengøring til jobsøgning. Det er et af regeringens og fagbevægelsens prioriteringer af aktiveringen og kvalificeringen, at indsatsen – og ud-

gifterne – skal koncentreres på dette niveau. Til gengæld er akademikerens efteruddannelse så blevet nedprioriteret.

Uden sammenhæng med presseinteressen om AMU-centrene (især i Berlingske midt i maj) havde de samfundsvidenskabelige dekaner nok engang henvendt sig til Folketingets Uddannelsesudvalg og Forskningsudvalg for at få hævet taksterne, som "...i dag ligger uantageligt langt efter andre områders":

"Problemet er blevet skærpet gennem den seneste finanslovs sækning af taxametret for HD-uddannelsen. Denne sækning sammenkædet med de generelt lave takster inden for de åbne samfundsvidenskabelige uddannelser, har i realiteten betydet en forøget ubalance til et punkt, hvor åbne uddannelser med samfundsvidenskabeligt tilsnit nu i stadig stigende omfang etableres uden for de samfundsvidenskabelige fakulteter og dermed til betydeligt højere taxametre..."

je

EKSTREMT PROFESSORLØST

Danmark har de færreste professorer i Norden. Norge har til gengæld mange; her har en 'oprykningsmodel' – hvor man oprykkes efter kompetencebedømmelse – medført, at der er kommet 15 pct. flere professorer.

Bertel Ståhle

FOTO: SØREN HARTVIG

Danmark er det land i Norden, som har færrest professorer. Der er ikke blevet oprettet professorater i takt med væksten i universitetets forskningsressourcer. Professorantallet har stort set været uforandret siden begyndelsen af firserne.

Det står i modsætning til udviklingen i Finland og Norge, som har 3-4 gange så mange professorstillinger i forhold til indbyggertallet. Mens Danmark kun har 132 professorer pr. million indbyggere, så er der knap 400 i Finland og Norge (Sverige har 217). Opdelt på hovedområder, så er de over gennemsnitlige norske professorater især inden for humaniora og naturvidenskab, mens de finske er i samfundsvidenskab og teknik.

Væksten i professorater i de øvrige nordiske lande har ført til visse forskydninger mellem videnskabsområder i perioden 1950-1990. I alle lande har humaniora relative andel været konstant faldende og samfundsvidenskabernes stigende.

Disse tal fremgår af en analyse, som er lavet af Bertel Ståhle, som arbejder med universitets- og forskningspolitiske analyser ved UNI-C (edb-center for forskning og uddannelse).

Ståhles statistikker over de manglende professorater har en forskningspolitisk konsekvens: Det kan nemlig være en af forklaringerne på, at de unge fravælger en forskerkarriere ...

Paradoks: Ubesatte stillinger

I nyere tid har staten – Undervisningsministeriet – haft sin del af skylden for professorantallet. Ministeriet tiltog sig med budgetreformen 1980 en stor del af myndigheden over ressourcfordelingen. Her gik politikken mod en stadig strammere og mere detaljeret centralstyring af universiteterne. Universiteternes

indflydelse på personalets omfang, indhold og struktur blev stærkt begrænset. Frem til midten af 80'erne fastsatte Folketinget i detaljer antallet af stillinger i hver ansættelseskategori på hvert universitet.

I 1985 gennemførtes reform som betød, at Folketinget ikke længere skulle angive de enkelte tjenestekategorier. Lønpenge fra professorkategorien kunne overføres til lavere kategorier. Derimod kunne man ikke overføre lønpenge fra de lavere, for at oprette flere professorater.

I det nye budgetsystem fra 1986 kan institutionerne selv beslutte at oprette professorater, ændre stillingskategorier og flytte ressourcer.

For trods de få professorer er der et **paradoks**: Antallet af ubesatte professorater er meget stort. Der er ca. 800 professorater til disposition, men heraf er ca. 170 udnyttede. Ud af de sidste er der dog 55 "besættelse" (ifølge institutionerne), men det tal tvivler Ståhle på, for så mange udnævnelser finder slet ikke sted på et år.

På KU har der været en direkte nedgang i antallet af professorater. Fra at der var 270 i 1976 falder tallet til mindre end 200 i begyndelsen af 1990. Mest dramatisk har det været på humaniora, hvor antallet nærmest halveres fra ca. 70 til ca. 35, fordi fakultetet i størstedelen af perioden var meget tilbageholden med at besætte ledige professorater. Også i Århus oplevede humaniora den samme udvikling.

Dette hænger sammen med, at især humaniora var udsat for adgangsbegrænsning og tilhørende usikre fremtidsudsigter under Haarder. Og forklaringen på paradokset er hos Ståhle, at institutionerne har svært ved at skaffe sig overblik over de kommende års ressourcesituation, og derfor er de tilbageholdende..

Institutionernes prioriteringer

Den danske professormangel skyldes først og fremmest på institutionernes og fakulteternes egne prioriteringer, dvs. deres måde at håndtere statsmagtens bevillinger, årsværksrammer og delvis "modstridende og inkonsekvente politiske målsætninger i form af samtidige krav om dels ekspansion og nyrekruttering, dels beskæringer og krav om produktivetsforbedringer", konstaterer Ståhle.

De dybereliggende årsager ligger i en generel resourceknapphed og dermed usikkerhed om fremtiden. Institutionerne har set sig tvungne til at prioritere undervisning og andre nødvendigheder højere end professorstillinger. Men også mangel på kvalificerede ansøgere inden for egen institution medvirker til, at man ikke har ønsket at efterlyse ledige eller nye professorstillinger.

Ståhle kommer ikke ind på evt. "ideologiske" grunde til, at antallet af professorater falder: at man hellere vil have mange billige og fleksible lektorer ...

Den norske model: oprykning efter ansøgning

Norge er landet med forholdsvis flest professorer. Det skyldes dels den norske professormodel, "oprykksprofessorer": Alle professorkompetente som er fastansatte i videnskabelige stillinger ved universiteter kan få professorstitel og -løn. Hvis man ikke har fået et ledigt professorat kan man ansøge om oprykning til professor på basis af kompetence. Forskere som ved tidligere professoropslag er bedømt kompetente – men ikke har fået stillingen – kan nu konvertere denne positive bedømmelse til en professorstilling. Men man kan også ansøge om en kompetencebedømmelse og er den positiv bliver man professor.

Opnormeringen til professor er således personlig og får ingen konsekvenser for den opnormerede arbejdsopgave eller for den oprindelige basisstillingsindplacering, når indehaveren holder op.

Ordningen blev indført i foråret 1993, hvor de første 201 forskere blev opnormeret til professorer som følge af det nye system. Det års opnormeringer forudsatte således ingen nye kompetencebedømmelse.

I den første regulære ansøgningsomgang om kompetencebedømmelse blev der indleveret 258 ansøgninger i 1993, 100 i 1994 og 90 i 1995.

Hvad angår de første 258 ansøgere blev disse reduceret til 234 efter at nogle trak anmodningen tilbage; 121 blev umiddelbart godtaget, mens 108 fik afslag.

Oprykningmodellen har medført, at Norge har fået 15 pct. flere professorer. Naturvidenskaberne har været de suverænt største aftagere af advancementsprofessorer og blandt de nye ansøgere om opnormering efter individuel kompetencevurdering.

Positivt: Kompetencehøjnende
Bertel Ståhle refererer modtagelsen af den norske professormodels positive og negative sider. Den har en positiv betydning på individ-niveau, men en mere tvivlsom på totalniveau.

Til de positive effekter regnes, at forskeren ikke længere behøver at vente – ofte forgæves – på et ledigt professorat inden for eget forskningsfelt. Det er heller ikke længere nødvendigt at være mobil for at få et professorat. Ved den individuelle kompetencebedømmelse definerer forskeren desuden selv sit speciale og behøver ikke at risikere, at den videnskabelige produktion eller dele af den bedømmes

VI ER IKKE FOR GAMLE

Det er en myte, at universiteterne lider af kollektiv ældelse, hedder det i rapport, som gennemhuller myter, der styrer den danske uddannelsespolitik

til at ligge udenfor emnet for et ledigt professorat. Men ligesom ved lektorstillinger kan man kun ansøge om personligt professor-avancement inden for samme emne (fag), som de er ansat i.

Avancements-ordningen antages at være et kompetence-højnende incitament. Blandt de positive effekter nævnes også minsket uproduktiv konkurrence mellem kolleger, forbedret samarbejdsklima og en effektive tidsanvendelse, fordi den samme person ikke længere skal bedømmes flere gange.

Kritik: Niveausænkning og immobilitet

Kritikere har fremhævet, at ordningen kan medføre en niveausænkning på kompetencekravene, fordi forskernes kompetence bedømmes individuelt og ikke i konkurrence med andre. Ordningen mindsker også motivationen for geografisk flytning, ved at den gør det mere attraktivt for forskerne at ansøge om avancement til professor på basis af personlig kvalifikationsbedømmelse end at søge et professorat i åben konkurrence. Det forstærker således den nordiske tendens til lav mobilitet og institutionel indavl.

Institutionernes mulighed for at styre forsker-ressourcerne mellem prioriterede og mindre prioriterede områder mindskes også, når avancement til professor sker på basis af forskernes selvvalgte arbejdsområder. Professortætheden på et område bliver tilfældig ...

je

Bertel Ståhle: De nordiske professorer – en ekspansion i utakt (kapitel 3 i bogen: Universiteterne og forskerne – fra stagnation til fornyelse (NORD 1996:39).

De danske ph.d.'ere er for gamle, når de bliver færdige. "Danmark kommer til at mangle forskere, når de store generationer går på pension omkring år 2005 ...". "Dansk industri behøver flere højt kvalificerede forskere ..."

Det var nogle af begrundelserne for ph.d.-reformen, hvor man dels øgede antallet voldsomt og dels strukturerede forløbet.

Dele af forskningspolitikken bygger på en myte, hvis man skal tro på Bertel Ståhles internationale sammenligninger og statistik. Han har sammenlignet uddannelse og rekruttering i Norden – og gennemhuller nogle af de mest udbredte myter:

Det er nemlig en myte, at dansk forskning kommer til at **mangle forskere / undervisere**, fordi to tredjedel af de fastansatte forskere er over 50 år, og derfor må forventes at gå på pension inden for de næste ti år – samtidig med at ungdomsårgangene bliver mindre. Ståhle kalder det "myten om den kollektive ældelse"

Alder er en overdramatisering, for ser man på alle forskere – og ikke kun de fastansatte – så er aldersfordelingen rimelig

jævn. Den såkaldte alderspukkel flader ud.

Ståhle problematiserer også koblingen mellem alder og videnskabelig produktion; at produktiviteten falder med alderen. Med henvisning til et norsk studie konstaterer han, at forskere som er produktive i en ung alder også er de mest produktive som ældre. Der er også sammenhæng mellem stilling og publiceringsaktivitet: Modsat almindelige forestillinger viser undersøgelser, at forskere i højere stillinger publicerer mere end forskere i lavere.

Forskerrekruttering

Også **tilgangen af forskere** er bedre end tidligere p.g.a. ekspansionen i forskeruddannelserne. Alene i 1996 blev der færdiguddannet mere end 700 nye ph.d.'ere og det er en tredobling på ti år.

Ståhle medgiver, at danske forskere gennemsnitligt er lidt ældre i dag end de var for 15 år siden, men det skyldes at forskere gennemgår et længere kvalifikationsforløb – og stigende konkurrence – før de får et fast job. Til gengæld må man så også gå ud fra, at de er dygtigere.

Ståhle finder det vanskeligt at kræve en anden aldersfordeling

end i dag, hvor gennemsnitsalderen for færdige ph.d.'ere er 34 år, for nyansatte lektorer 38 og for nyansatte professorer 47.

Danmark er heller ikke alene om at have "**gamle forskerstuderende**". De er faktisk ikke ældre end ph.d.'erne i de andre nordiske lande, når de afslutter uddannelsen. Gennemsnitsalderen i Danmark er knap 35 år, i Sverige 36 og i Finland er den helt oppe på 38. Det betyder ikke, at den relativt høje alder for en forsker, som skal til at søge faste stillinger er uproblematisk, konstaterer Ståhle – men Danmark er ikke alene om det problem ...

Også **erhvervslivets efterspørgsel** efter forskere mener Ståhle er noget opreklameret. Han mener, at 80 pct. af industriens behov gælder "udviklingsarbejde", hvortil man lige vel kan rekruttere kandidater, mens der således kun er 20 pct. forskning, som skal dækkes af ph.d.'erne...

Universiteten og forskarna från stagnation till fornyelse (Universitetsforskare, forskarutbildning och forskarrekrutering i Norden, NORD 1996:39, 581 sider).

KAN PÆNE UNIVERSITETSLÆRERE STREJKE?

London, maj

“ **V**i lod vores sidste og endelige skridt sive: At vi ville boykotte den kommende optagelsesrunde på universiteterne. Meget hemmeligt ringede politikere til os og spurgte, om vi mente det, hvortil vi svarede: Ja, det kan I tro.

Tre dage efter var der direkte forhandlinger i al hemmelighed, og efter tre timers forhandlinger var der en løsning, som var tilfredsstillende for os ...”

David Triesman er generalsekretær for AUT (Association of University Teachers) med 37.000 medlemmer. Han fortæller gerne om, hvad der for første gang i mange år førte til, at hans medlemmer kan se frem til lønforhøjelser. Under den halvandet år lange forhandling om forbedrede lønforhold var han pinligt

De engelske universitetslærere vandt lønkonflikt, men det endelige gennembrud kom først, da man truede med at boykotte næste års optagelsesrunde. Generalsekretæren for de engelske universitetslærere fortæller om læren af konflikten

bevidst om, at universitetslæreres “pressionsmuligheder” mod systemet er begrænsede, så man måtte vælge sine “kampskridt” med varsomhed.

“Boykot af optagelsesrunden var vores alvorligste og sidste pressionsmulighed. Og når det virkede, skyldes det, at der lå lang tids opspil forud, men ikke mindst, at politikerne slet ikke kunne overskue, at forældrene til en gymnasteårgang på 500.000 18-årige skulle stå i et valgår og spørge, hvorfor po-

litikerne ikke havde løst problemet med disse universitetslærere ...”

Triesman understreger, at konflikten succesfulde udfald ikke var konsekvensen af et enkelt pressionsmiddel, boykot af optagelsesrunden. Det havde ikke været så virksomt, hvis forarbejdet gennem halvandet år ikke havde været baseret på en vel timet strategi.

1.fase: Bearbejdning

Fagforeningsledelsen lagde strategien 18 måneder før det netop overståede parlamentsvalg d. 1.april:

I den første periode fra november 1995 var formålet at oprette de nødvendige alliancer med andre medarbejdergrupper på universiteterne og med rektorerne. Man skulle samordne de forskellige lærerfagforeningers krav og strategi (AUT organiserer kun 37.000 af 105.000 lærere på de videregående uddannelser). Man skulle opnå forståelse for de dårlige vilkår hos studenterne. Man skulle få en alliance med de andre medarbejdergrupper, som indirekte kunne se frem til en afsmittende effekt for dem selv og deres vilkår. Og selv om AUT gik i front var alle fagforeningerne ligestillede i forarbejderne. “Og man skulle få rektorerne i tale, således at de blev mere ‘venligtsindede’ overfor lærernes sag, således at de arbejdede med på sagen eller således, at de fandt det sværere at modarbejde sagen ...”.

Fagforeningerne indbød til møder med alle parterne, og prøvede at få regeringen i tale: “Det var ikke let. Man skal tænke på, at under 18 års Thatcherisme har regeringen ikke villet forhandle med fagforeningerne ...”.

Man prøvede at samarbejde med rektorerne om at få offentlighedens forståelse for konsekvenserne af de stadige nedskæringer: For første gang i 20 år nåede universiteternes budgetproblemer forsiderne, bl.a. fordi rektorernes eneste måde at skaffe de manglende penge på var gennem stigende studenterbetalinger (fees).

2. fase: Lønforhandlinger

Fra juli 1996 gik man ind i direkte lønforhandlinger. Som for-

udset blev kravet om lønforhøjelser mødt med afvisning af rektorerne, som sagde: Vi har ingen!

Urimeligheden heri var åbenbar for alle, og fagforeningernes enhed blev forstærket (hvor man tidligere har haft svært ved at samordne sine krav). Samtidig viste det sig, at en del rektorer også fandt situationen umulig og sympatiserede med lærernes lønkrav.

I denne fase igangsatte man to aktioner:

Man foranstaltede “teach-inn’s” på alle universiteter, hvor studenter, rektorer, lokale politikere, fremtrædende personer og den brede offentlighed blev inviteret. På møderne gjorde man rede for de universitetspolitiske forhold og for lærernes løn- og arbejdsforhold for at gøre jordbunden for kommende aktioner. Samtidig sørgede man for god kontakt til lokale radiostationer og lokale aviser for at få så bred offentlighed – og forståelse – for universiteternes krav.

Endelig blev d. 19 november gjort til en “boykot undervisningen”-dag, hvor hensigten var at få offentlighedens interesse henledt på området:

“Her skulle alliancen mellem portnere, kokke, rengøringspersonale og professorerne stå sin prøve. Det er klart, at ikke alle lærerne var glade for en sådan en-dages ‘strejke’. Men det grundige forarbejde viste her sin værdi, for næsten alle universiteter var lukkede”, fortæller Triesman. Med til fagforeningens generelle strategi hørte også, at i det engelske forhandlingsystem skal medlemmerne stemme om hvert nyt skridt i en konflikt. Det gjorde, at man løbende spurgte medlemmerne om de var indforståede med en optrapning af konflikten. At man tog processen skridt for skridt betød således, “at medlemmerne ikke blev bedt om at gøre det umulige på et tidspunkt, hvor de ikke var modne til det ...”, og det betød, at man hele tiden havde deres indforståelse. Afstemningstillene blev nemlig bedre og bedre gennem hele forløbet.

“Boykotdagens succes viste sig også på en anden måde: 25 ud af 82 rektorer viste sympati for aktionen; resten lukkede deres universiteter og prøvede ikke at modarbejde os ved at holde det tvangsåbent”, fortæller Triesman.

“Dagsboykotten var et vigtigt skridt. Den konservative regering kunne godt nok hævde at lærerne var vildledt og at der var andre måder at løse konflikter på! Men vi kunne med god ret hævde, at alle ønskede en aftale ...”

SYSTEMSKIFTE

– betyder også noget for universiteterne. Derfor gik fagforeningerne aktivt ind i valgkampen

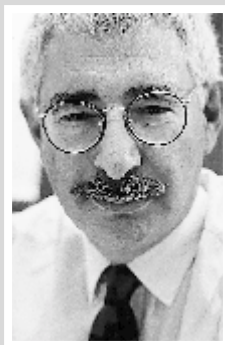
I fagforeningerne gik man særdeles aktivt ind i valgkampen d. 1. maj:

“Storbritannien har haft 18 år med meget højreorienteret styre. Det har gjort, at vi lever i et meget konservativt land, hvor der er stor forskel mellem rig og fattig, hvor socialsystemet er dårligt, hvor individualisme og egoisme præger hele ungdomsgenerationer fordi de ikke kender andet. Osv.”, fortæller generalsekretæren i AUT, David Triesman. *“For fagforeningerne har det været hårde år, hvor den konservative regering under Thatcher’ismen har nægtet at forhandle med fagforeningerne. Der har således ikke været dialog, men polarisering ...”*

Officielt er universitetslærernes fagforening AUT uafhængig af partipolitik. Man har da også på god demokratisk og pluralistisk vis ladet såvel de regerende konservative, det Ny Labour og de liberale komme med valgudtalelser. Man fagfore-

ningen har samtidig markeret klart, hvilke krav man ville stille til en ny regering. Kravene har været en ændring af universiteternes finansieringssystemer (funding), således at man bl.a. ikke er må leve med usikkerheden omkring de omdiskuterede forskningsbedømmelser (research assessment). Og kravet har været at få forbedret lønsystemet. Disse krav har Labour og iøvrigt også De Liberale været mest forsigtige overfor.

I det engelske valgsystem vælges kun en enkelt kandidat i hver valgkreds, og tabernes stemmer er groft sagt spildte. AUT havde analyseret sig frem til de valgkredse, hvor kun få stemmer kunne vælte et konservativt parlamentsmedlem. I disse kredse skrev man ud til sine universitetsmedlemmer og opfordrede dem til at stemme efter deres universitetsinteresser, dvs. sige nej til fortsat konservativt styre og ja til dannelse af en labour-regering. ■

David Triesman

Ikke alle iagttagere af 1-dages strejken kan dog genkende fagforeningsmandens udlægning. De peger på, at godt nok var nogle institutioner lukkede, men der var også andre, hvor lærerne var mødt på arbejde og hvor selv undervisningen blev afviklet som normalt.

3. fase: Slutspillet

Strategien i sidste fase var dels at afvise at deltage i de løbende kvalitetsevalueringer, dvs. at undlade at producere oplæg hertil. Fagforeningerne gjorde gældende, at man ville anbefale sine medlemmer, at undlade overarbejde. Men ikke mindst lod man det langsomt sive ud blandt universitetsadministratorer og politikere, at man agtede at boykotte eksamen'er og den kommende optagelsesrunde på universiteterne. Efter de succesfulde 1.-2.-faser – hvor man havde realiseret sine trusler og vist, at man havde medlemmernes opbakning, blev truslen taget meget alvorligt af politikerne.

Tre dage efter var der i al hemmelighed direkte forhandlinger med regeringsrepræsentanter, og efter tre timers forhandlinger var der en løsning, som var tilfredsstillende for fagforeningen. Man fik lovning på lønforbedringer, men den konkrete udmøntning må vente til en betænkning om universiteterne (the Dearing report) foreligger i juni måned.

Læren af konflikten

For konflikten heldige udfald har været, at flere ting gik op i en helhed, lyder Triesmans opsummering af det succesfulde forløb:

– Engelske universitetslærere er "pæne mennesker", så der skal være opbygget en stor desperation hos medlemmerne for at man får deres forståelse for nødvendigheden af at aktionere: "De skal sige: Nok er nok ...". At rektorerne faktisk har bevilget sig selv årlige lønstigninger på 7 pct. var et aspekt, som skærpede harmen over de menige læreres løn (stagnation).

Det er samtidig vigtigt, at medlemmerne **optræder enigt**. De jævnlige "afstemninger" om medlemmernes indforståelse gjorde, at man ikke eskalerede konflikten mere end medlemmerne kunne stå inde for. Der var godt nok 37 udmeldinger som protest mod "aktionsformerne", men kun 6 medlemmer står fortsat fast på udmeldingen. Til gengæld har det succesrige forløb givet AUT 1700 nye medlemmer...

Også Internettet var en vigtig brik i fagforeningernes strategi. Gennem World Wide Web blev processen "demokratiseret", fordi medlemmerne blev informeret fra time til time om udviklingen. Oplysningerne kom hurtigere ud end i aviserne og i medierne.

Da konflikten blev forligt stemte 93 pct. for den indgåede aftale, mens 7 pct. stemte imod. Der var (venstreorienterede) medlemmer, som ikke synes, at lønresultatet er tilfredsstillende. De så gerne, at aktionen optrappes: "Nogle radikale tror på optrapning under alle forhold. Men optrapning som denne aktion kræver helt særlige lejligheder og det skal gennemføres med stor omhu", siger Triesman, som er tæt knyttet til "Ny Labour", valgets sejrherre, som tilnærmer sig de andre europæiske socialdemokratier.

Man skal vælge **det rigtige tidspunkt** for sin konfrontation. Allerede for halvandet år siden analyserede fagforeningen sig frem til, at der skulle ske noget før det engelske valg 1. april 1997. Samtidig skal man være klar over sine metoder på hvert skridt i konflikten: Hvad er ens muligheder og hvor er modstanderens bløde punkt.

Man skal nøje have **timet den "strategiske sekvens"** (opspil, aktion, efterspil) for at få et heldigt udfald. Og så skal man sørge for, at alt hvad der bliver aftalt ryger over i "forhandlingsmaskineriet", således at modparten ikke kan løbe fra løfter... ■

Italien: Studenterne svigter

Italiens 60 universiteter oplever det værste fald i studentersøgningen i mange år. Faldet er på 3 pct. i forhold til 95/96, og det rammer især de store universiteter, hvoraf nogle har oplevet et fald på næsten 8 pct. Nogle mener, at der sker en bevægelse fra de traditionelle fag og over mod substudier som fx "agrarvidenskab og teknik", som er kurser opslået på lokaluniversiteter, som har oplevet stigende søgning.

Det værste fald på landsplan er sket på jura (9 pct.). Omvendt steg søgningen på jordbrugsvidenskab (14 pct.). Men også ingeniørstudiet var udsat for mindre søgning (4 pct.'s tilbagegang).

Nogle af de store universiteter har oplevet mere radikale fald på enkelte fag: Psykologisøgningen faldt et sted med 22 pct. og fremmedsprog med 8 pct.

Forklaringen lyder, at med en akademiker-arbejdsløshed på over 12 pct. søger flere og flere unge over på områder, som giver de bedste muligheder for ansættelse. (THES 18. april)

Frankrig: Sænket pensionsalder

Dusinvis af Frankrigs topforskere protesterer mod, at pensionsalderen skal sænket til 65 år i stedet for 68. Bekendtgørelser blev sendt ud i begyndelsen af året, og flere elite-laboratorier har ligeledes protesteret, fordi det rammer nogle af deres ledelsesfunktioner.

En sænket pensionsalder er unfair, for topforskere kan arbejde indtil de er 68, argumenterer de ældre forskere. Deres afgang vil heller ikke skabe jobs for yngre forskere, siger de, men kom hermed i modsætning til deres egen fagforening (SNCS), som støtter den tidligere tilbagetrækning i håbet om, at det skaber flere jobs.

En af de hårdeste kritikere af den tidligere pensionering var meget uenig i den politik: "Nogle forskere skulle pensioneres i 30 års alderen, andre som 90-årige ...". (THES 21.2)

England: Fysik og kemi under pres

Det er ikke kun i Danmark, at fysik og kemi lider af mangel på studenter og forskningsressourcer. I England truer mindst 5 universiteter med at lukke for studenteroptag til 1. delen af studiet. Planen er så at drive fysik-instituttet som ren forskning.

Studentersøgningen er generelt faldende fra 1992 til 1996, og når forskningsbevillingerne falder på de svageste provins-universiteter – fordi universiteterne straffes for dårlige evalueringer – er man kommet ind i en skrue uden ende. Og selv om mange universiteter har holdt liv i deres fysik-institutter "så er universiteterne under økonomisk pres og fysik er dyr ...", som det udtrykkes på et universitet, hvis fysik er truet.

Det har især skabt opmærksomhed, at det anerkendte **Birkbeck**-universitet i London – som lukkede sit matematik-institut for to år siden – har planer om at skruer ned for sit fysikinstitut på grund af pengemangel og vige studentersøgning. Institutet har lave forskningsbevillinger og kun 68 studenter. Den engelske universitetslærer-fagforening AUT finder lukningen af enkelte fagfelter på universiteter med en bred fagvifte så foruroligende, at man har lavet en kampagne for at bevare Birkbecks fysik.

Mens fysik-institutterne siger at lukningstruslerne skyldes vige studentersøgning, så henføres lukningstrusler på kemi-institutter direkte til dårlige forskningsevalueringer. Essex og Brunel universiteter scorede dårlige "ratings" (omkring 2 på en skala 1-5*) og nu trues disse institutter af lukning. På de ramte universiteter skyder man dog på de enkelte kemi-forskere, men siger at forskningsevalueringer ikke behandler små afdelinger med små forskningsbevillinger retfærdigt: "En af måderne at forbedre forskningsevalueringen er at ekspandere instituttet, men på grund af lav efterspørgsel på området er vi generelt uvillige til at udvide. Nu må vi undersøge, hvordan nogle aktiviteter indarbejdes på andre områder og i større enheder".

En talsmand for Det kongelige kemiske Selskab siger, at der egentlig ikke er sket et fald i antallet af kemistuderenter, men at antallet af studerende på andre områder er steget: "For universiteterne lyder spørgsmålet, om de har råd til at opretholde high-tech felter, når de har små institutter og små indkomster ...". (THES 24.1).

Afghanistan: Forbudt for kvinder

Den ekstreme islamiske bevægelse, Taliban, som har erobret det meste af Afghanistan har også besat landets eneste universitet i hovedstaden Kabul. Bevægelsen har ekskluderet kvinder fra al højere uddannelse, og kun tilladt undervisning for piger på de laveste skoletrin (under 9 år).

På universitetet skal studenterne bære skæg, og den nye rektor er fundamentalist, som er indstillet på at gennemgå curriculum' for at fjerne alt, som strider mod Sharia-principper.

Siden borgerkrigen startede for alvor i 1979, da Sovjet invaderede landet, har universitetet været skueplads for store forandringer. Før borgerkrigen var det et af Østens mest liberale med tæt kontakt til franske, tyske og amerikanske universiteter. Før Taliban tog kontrollen i Kabul var den tidligere lykkedes den tidligere rektor, at få undervisningen i gang med en kvindeandel på 40 pct.

FN har suspenderet al uddannelsesstøtte til Taliban-områder pga. kvindepolitikken. (THES 25. april)

USA: Gyldent håndtryk

I USA gælder de frie markeds kræfter – også for universitetslederne. Præsidenten for Adelphi University i Los Angeles, Peter Diamondopoulos, startede således for tolv år siden med en løn på 95.000 US dollars, men han var så dygtig, at den i 1995 var steget til 500.000 US dollars. Hertil kom, at han disponerede over universitetets 1 mio. dollars lejlighed på Manhattan – angiveligt brugt til rekrutteringskampagner i Schweiz og Grækenland – samt kørte i en halv millioner kroners Mercedes. Det skete altsammen, mens studenterøgningen næsten var halveret og mens forskningsprogrammer havde nået et punkt, hvor universitetet faktisk frygtede for sin fremtid.

Forleden blev præsidenten så fyret efter en to år lang kampagne fra lærernes og studenternes side. Han bliver dog ikke noget socialt tilfælde, da han får et gyldent håndtryk på 3 mio. kr. Og han får ret til at købe Manhattan-lejligheden til en særdeles favorable pris.

Samtidig blev 17 af universitetets administratorer forflyttet af

statsmyndighederne. To blev fyret, da de havde haft personlige sidegevinster på deres arbejde. (THES 7.3)

USA: Voldtægt mod studenterudveksling

I Boston har en studine sagsøgt sit college, fordi hun angiveligt skulle være blevet voldtaget af faderen i den japanske familie, hvor hun boede under et udvekslingsophold. (THES 9.maj).

Hvis college' bliver dømt for seksuel chikane (sexual harassment) kan det få alvorlige konsekvenser for de 48.000 unge, som hvert år studerer i udlandet. Sagsøgeren har dog indvilget i at droppe sagen, hvis hun får en kompensation på 10 mio. Usdollars.

England: Ranking

Cambridge, Oxford, LSE, Bath, Birmingham, Durham, Edinburgh ... Sådant ser toppen ud på den ranking af universiteterne, som Times Higher Education Supplement har lavet. Listen er lavet ud fra kriterierne studenternes tilpasning, student/lærer -ratio, biblioteksudgifter, forskning, ry, studenternes fremtidsudsigter m.m. (THES 23.5)

Tyrkiet: Islamiske ansættelser

De tyrkiske universiteter frygter for stigende islamisk indblanding efter at premierminister Erbakan fra regeringspartneren Islamisk Refah har beskyldt universiteterne for at være "ateistiske centre". Hans parti beskyldes samtidig for at kræve, at bevillinger holdes tilbage fra universiteter, hvis de undlader at ansætte og forfremme personale, som sympatiserer med partiet. Nogle hospitaler i Tyrkiet har problemer, fordi forfremmelse af sygeplejersker er blevet stillet over for samme krav.

Uddannelse – især den højere – er set som hjørnesteinen i den 74 år gamle tyrkiske stat, der som

en af de få muslimske lande har en klar adskillelse mellem kirken og staten. Hæren indtager således en modererende ("vestlig") rolle i det tyrkiske demokrati som forsvaret af den sekulære stat. (THES 25. april)

Tyskland: Korrekthed rammer Pippi

Ph.d.-student Astrid Surmatz fra Göttingen universitet har fundet foruroligende politisk korrekthed i de tidlige oversættelser af Astrid Lindgrens Pippi Langstrømpe. Oversættelserne viste sig at undlade Pippis mest rebelske handlinger, så de stemte mere overens med, hvad der var passende opførsel og passende læsning for børn.

Censureringen er ikke kun sket i Tyskland, men også i de tidligste USA- og engelske udgaver. Pippis far var ikke negerkonge, men kannibal-konge, angiveligt for at undgå enhver reference til hudfarve. I den tyske er der ligefrem lavet om på replikkerne: Da børnene finder en pistol står der "Det er ikke for børn", mens der i den originale svenske version står "Tommy var begejstret" og at Anika også ønskede sig en pistol, bare den ikke var ladt. Ph.d.-studenten har konkluderet, at oversættelserne afslører skiftende syn på barndommen.

England: Rektorløn

De engelske rektorer har langfra samme løn, den forhandles individuelt. Det er især universiteter med medicinske og business præg, som giver de høje lønninger. Her kan rektorerne hæve op til 142.000 pund årligt. Universitetet i Cambridge er rimeligt lønnet med 109.000, mens ham i Oxford mere gør det for prestigens skyld end for kolde kontanter (78.000). De kunstneriske fag derimod (musik og drama samt pædagogik) skraber bunden med knap 40.000 pund. Den dårligst betalte i Staffordshire) er en kvinde.

Nogle rektorer har været rigtigt gode til at føre lønforhandlinger: Rektor i Bradford har fået en lønforhøjelse på 25 pct. på to år, mens ham i Newcastle fik 22 pct. forhøjelse. (THES' sammenligninger 7.1).

England: Oxbridge regerer

Tre fjerdedele af medlemmer af parlamentet i det nye House of Commons har en universitetsgrad. I 1943 var det under halvdelen. Det er mest almindeligt at graderne er hentet i Oxford (17 pct.) og Cambridge (10 pct.), men stadig flere får deres grader andre steder. (THES 16.5)

Tyskland: Ranking skaber uro

Magasinet Focus har igennem en ni ugers serie gennemgået universiteterne ud fra 20 parametre, og herigennem udpeget de bedste og dårligste. Telefonerne på magasinet har ringet konstant, siden serien begyndte i midten af april med ivrige studenter, som ønsker flere detaljer om deres ønsker – og vrede universitetslærere, som påpeger uklarheder i undersøgelsens metodologi.

Magasinet har oplevet en stigning på 50.000 i oplaget på 800.000 på grund af serien.

Ranking'en er udformet som et kompliceret point-system: Universiteterne fik point i seks kategorier: Studenternes indtryk af undervisningen ("tilfredshedsundersøgelse"), professorers bedømmelse af universitetet, administratorers indtryk, et indeks over forskningspublikationer, student/lærer -ratio og andelen af udenlandske studerende. Resultaterne i hver kategori blev lagt sammen og vægтет mod sine konkurrenter i en hitliste.

På trods af kritik mod metodikken og principperne i en sådan ranking er alle enige om, at Focus' ranking er den hidtil mest korrekte sat overfor de forsøg, som SPIEGEL tidligere har lavet. Rektorer har dog truet med planer om at offentliggøre deres egne komparative data – men det skal være i en ikke-ranking-form. (DUZ 2.5)

GOD SOMMER!

Næste nummer kommer d. 1. august.

red.

PROFESSOR NECHAIS SELVMORD

Amerikaneren Dorothy S. Zinberg fortæller om de rystende forhold i den russiske atomindustri

En forskers selvmord henledte for en stund verdens opmærksomhed på industribyen Tjeljabinsk i Uralbjergene, hvor to vidt forskellige forhold gør sig gældende, begge med vidtrækkende konsekvenser for Rusland og verdens sikkerhed. Kun de færreste i Rusland eller andre steder er dog klar over, hvor nøje forbundne med hinanden disse forhold i virkeligheden er.

På den ene side har Tjeljabinsk nydt godt af de udenlandske investeringer, der for tiden postes ind i Rusland. Siden januar er der strømmet ca. \$1.2 mia. ind over Ruslands grænser. Selv nogle af de russere, der hidtil har haft så travlt med enten at bruge af deres nyerhvervede formuer i udlandet eller at gemme dem godt af vejen for de nysgerige, skal være begyndt at investere i hjemlandet.

Årsagen er ikke vanskelig at regne ud. Den russiske børs steg med 127% i 1996 og er siden sprunget yderligere 65% i vejret. Blandt virksomhederne med de største indtjeninger findes flere privatiserede virksomheder i Tjeljabinsk. En foretægsom amerikansk investeringschef i byen siges ovenikøbet at "have øje på nogle detailvirksomheder". Indtjeningerne udgør 20% om året, vel og mærke efter, at man har sørget for sygeforsikring, børnehaver og boliger til de ansatte – goder som de fleste i vesten vel sagtens kunne blive misundelige over.

På den anden side står denne solstrålehistorie i grell modsætning til, hvad der sker uden for byen på **forskningscentret for atomvåben**, der omfatter laboratorierne Tjeljabinsk-70 og Tjeljabinsk-40, og som er grunden til, at byen i det hele taget blev så berygtet, som den er.

Centret blev nemlig grundlagt i 1945 som svar på amerikanernes atomdestruktion af Hiroshima og Nagasaki; Tjeljabinsk blev således fødested for det første sovjetiske atomvåben i

1949 og senere for de våben, der satte gang i atomkapløbet.

Den frygtindgydende videnskabelige begavelse bag denne tvivlsomme succes blev leveret af fysikere, der blev belønnet stort set som de nye investorer bliver det i dag – med dacha'er (feriehytter), større lønninger end stort set alle andre i Sovjet, statslig anerkendelse og næsten stjernestatus.

Nu hvor den kolde krig er slut og investeringerne i selve byen Tjeljabinsk er gået i vejret, har våbencentret kun oplevet tilsvarende nedgang. Forskerne og deres efterfølgere er der stadig, de fleste af dem stavnsbundne af mangel på andre jobmuligheder, men belønningerne og anerkendelsen er væk. Siden 1991 er de gamle Tjeljabinsk-medarbejdere blevet gjort til pariaer af en ny statsmagt, der ikke længere interesserer sig for at producere atomvåben. For rundt regnet 5000 videnskabsmænd og ingeniører samt i tusindvis af andre medarbejdere i støttefunktioner er der kommet onde tider.

I sin bog *Proliferation Implications of the Brain Drain* skrev en af det forhenværende Sovjetunionens kendere, R. Adam Moody, at de ansatte på Tjeljabinsk ikke havde fået løn i fem måneder. Derudover fremførte han, at forskerne var mere sårbare over for nedskæringer i ansættelser og løn end andre statsansatte. Da medarbejderne for nylig endelig fik efterbetaling, var der kun til en enkelt måned, et beløb svarende til \$50 – en ren sulteløn. Til sammenligning udgjorde grundlønnen for en fysiker i 1950'erne \$9.000, hvilket svarer til \$90.000 i nutidens penge...

Da jeg som medlem af en officiel delegation for nylig besøgte flere laboratorier i Rusland, var jeg uforberedt på de deprimerende vilkår, hvorunder flere anerkendte forskere arbejdede – eller rettere ikke-arbejdede: Til trods for en strøm af nye ressourcer fra udlandet var flere laboratorier blevet nødt til at standse arbejdet, da de var ude

af stand til at betale regningerne til de offentlige værker.

Men det var lederen af Tjeljabinsk-70's selvmord sidste oktober, der henledte verdens opmærksomhed på medarbejdernes skæbne. Vladimir Nechai var efter sigende var deprimeret over sit instituts nedtur og følte sig derudover ydmyget af, at han ikke var i stand til at tilvejebringe de \$58 millioner, som man skyldte, og han skød sig i protest.

Havde Tjeljabinsk-laboratorierne produceret noget mere harmløst, som verden ikke længere havde brug for, var denne personlige tragedie aldrig blevet opfattet. Imidlertid har laboratorierne i årtier fabrikeret atomvåben; som følge heraf sidder de på et enormt arsenal bestående af i tonsvis af våbenklart plutonium og beriget uran. Og det hele er utilstrækkeligt beskyttet mod tyveri og er ikke altid stabilt.

Potentielle atommagter forfølger for tiden enhver lejlighed til at skaffe sig atommateriale, og lande som f.eks. Kina, Indien, Iran, Irak og Libyen forsøger ihærdigt at lokke russiske atomforskere og -ingeniører ind i deres egne projekter, ligesom de melder sig som eventuelle købere for ulovligt fremskaffet materiale.

Hvor går stresstærsklen, hvor almindelig retskafne mennesker giver efter for sådanne fristelser? Professor Nechais død er et signal om, at den russiske atomindustri – Tjeljabinsk – er så trængt, at situationen må betegnes som brandfarlig.

Grigorij Javlinski, lederen af Ruslands liberale Jabloko-parti, fløj ind for at deltage i begravelsen og kunne fortælle, at kun få forskere fra Arzamas-16 var i stand til at deltage, da de ikke havde råd til at betale de \$400, flybilletten kostede. "Her befinder sig russisk videnskabs stolthed," fortalte han i New York Times, "....fysikere i verdensklasse, ikklædt deres tyndslidte jakker og deres fælmede skjor-

ter med de flossede manchetter. Jeg kunne ikke se på de mennesker uden at føle med dem." Nechais død, Javlinski sagde, afsørede statshemmigheden: "I Rusland er der ingen, der kan garantere de termo-nukleare programmets sikkerhed".

Alle med forstand på atomvåben er enige heri. Internationale midler formidlet gennem det internationale videnskabs- og teknologicenter i Moskva udgør et lille, men helt utilstrækkeligt bidrag til øget stabilitet.

Det er derfor de nye investorer i Tjeljabinsk opgave at være opmærksomme på, at alle deres investeringer risikerer at løbe ud i sandet – forurenede af atomudslip eller sågar sprængt i stumper og stykker – hvis plutoniumlageret i deres baghaver ikke er forsvarligt sikret.

Alt hvad der skal til, er samænd blot en enkelt klinisk deprimeret medarbejder ved en af Tjeljabinsk's atomlaboratorier, der i modsætning til professor Nechai beslutter sig for at vende vreden udad i stedet for indad. Lidt mindre dramatisk kan man sige, at enhver form for uopmærksomhed på den nukleare brudlinie kan medføre, at investorerens drømme bliver til mareridt.

En delvis løsning kunne være en forsikring betalt af de nye investorer. Hvert kapitalindskud kunne fratrækkes et bestemt beløb til støtte for indsatsen for at stabilisere atomcenterne. Pengene ville betyde både arbejde og løn til medarbejderne samt bidrage til hele regionens sikkerhed. Det ville næppe være en urimelig pris at betale for de uanede rigdomme, som investorerne ser frem til at høste. ■

Dorothy S. Zinberg er ansat på John F. Kennedy School of Government, Harvard University.

Oversættelsej uddrag fra THES 25 april v. Martin Aitken.

LØGN, FORBANDET LØGN OG STATISTIK

Får rygere dårligere karakterer end ikke-rygere? Tjener dem med høje uddannelser mere end andre? Og hvilken betydning har et universitetsstudium på sandsynligheden for at forblive ugift? Darrell Huff giver de videnskabelige svar

Man gjorde sig engang stor ulejlighed for at finde ud af, om cigaretrygere tog ringere eksamener end ikke-rygere. Det viste sig, at rygerne faktisk fik dårligere karakterer. Denne konstatering kom en del mennesker godt tilpas, og de har lige siden gjort et stort nummer ud af sagen. Den der vil have en god eksamen, må holde op med at ryge, siger de. Nogle fører tankegangen videre og påstår, at rygning sløver hjernen.

Den undersøgelse man bygger på, blev – så vidt jeg kan skønne – gennemført på en betryggende måde. Det udsnit af de studerende man havde for sig, var tilstrækkeligt stort og omhyggeligt sammensat, så det var repræsentativt. Forskellen mellem rygeres og ikke-rygeres karakterer var ikke en af den slags forskelle, som ingen forskel gør; der var klar korrelation, som man siger i statistikken, mellem rygning og lavere karakterer.

Fejlslutninger af den her art, har altid været almindelige, og statistikken kan levere imponerende talkolonner til støtte for dem. Tankegangen er denne: Hvis B følger på A, så er A årsag til B. Man antager uberettiget, at når der foreligger en talmæssig korrelation mellem cigaretrykning og mindre gode karakterer, så er rygningen skyld i de slette karakterer. Hvad om man vendte bøtten. Man kunne jo godt tænke sig, at de der har besvær med at klare studiet tilfredsstillende, giver sig til at ryge, ligesom nogle slår sig på flasken. Strengt taget underbygges denne hypotese lige så vel af undersøgelsen, og jeg synes, at den er lige så sandsynlig. Men for fanatikere er den mindre kærkommen.

Er det mon ikke klogest at regne med, at der slet ikke bes-

tår nogen direkte årsagssammenhæng mellem rygning og eksamenskarakterer, men at korrelationen har en tredje ukendt faktor som årsag? Kan man ikke tænke sig, at den elev der er slem til at gå ud om aftenen i stedet for at passe sine bøger, er den samme, der ryger meget? Eller kan vi muligvis finde iøjnefaldende korrelation mellem udadvendthed og mindre gode eksamener? Er de udadvendte naturer mere fristet til rygning? Jeg ved det ikke, men det der må slås fast er dette: Når en ting kan forklares på flere forskellige måder, som alle er rimelige, har man ikke ret til at fastholde netop den forklaring, der passer bedst i ens kram. Men det er der mange, der gør.

For ikke at falde for fristelsen til at drage letsindige slutninger, må man underkaste alle forbundne iagttagelser en nøje prøvelse. Så slipper man for at bilde sig selv noget ind. Den korrelation som to rækker overbevisende og nøjagtige tal udviser, beviser ikke nødvendigvis, at der er en årsagsforbindelse til stede, sammenhængen kan bringes til veje på flere andre måder.

En korrelation kan være ganske tilfældig. Med lidt held kan man fremskaffe to sæt tal, der "beviser" noget aldeles usandsynligt, men samler man data en gang til, falder beviset sammen. Tænk på Doakes tandpasta som gav færre huller i tænderne. Fabrikanten kasserede simpelthen de uønskede forsøgsresultater, og slog på tromme for de gunstige. Er stikprøven lille nok, kan der i reglen påvises klar korrelation mellem vilkårligt valgte egenskaber eller fænomener.

Ofte gøres der forbundne iagttagelser, hvor korrelationen er ægte nok, men uden at det kan afgøres, hvilken af de variable

faktorer, der er årsag, og hvilken af de variable faktorer, der er årsag, og hvilken der er virkning (....)

Foreløbig går vi ud fra, at det virkelig er bevist, at den der gennemgår den højere skole tjener flere penge, end den der nøjes med kortere skolegang. Vi stoler også på, at indtjeningsmulighederne forbedres for hvert år, der tilbringes ved et universitet her i Amerika, hvor man som bekendt kan tage eksamener på forskellige trin indenfor samme fag med kortere og længere studietid. Men læg mærke til, at korrelationen mellem studietid og indkomst kun er påvist for tiden til og med kandidateksamen, og at den meget muligt heller ikke kan påvises for videregående studier. Fok der tager doktorgrad bliver ofte universitetslærere, og er dermed udelukket fra at opnå de helt store indtægter.

En korrelation er naturligvis kun sjældent udtryk for den fuldkomne gensidige afhængighed, der kan udtrykkes i talforholdet 1:1. Høje knægte vejer i gennemsnit mere end deres mindre velvoksne kammerater, men man vil ikke få besvær med at finde en fyr på 180 centimeter, der vejer mindre end de fleste på 150 centimeter. I så fald er korrelationen mindre end én. Negativ korrelation foreligger, når det iagttages, at de to størrelser ændres i hver sin retning, den ene vokser, den anden mindskes.

I fysikken taler man om omvendt proportionalitet: Jo mere man fjerner sig fra en elektrisk pære, jo svagere lys falder der på bogen, man har i hånden. Når afstanden øges, formindskes lysstyrken. Sådanne fysiske forhold er ofte så elskværdige at udvise fuldkommen korrelation, men i

statistik der vedrører erhvervs- eller samfundsforhold, eller i medicinalstatistik opfører tallene sig sjældent så dannet. Selvom højere uddannelse i almindelighed kan siges at øge indtjeningsmulighederne, kan en akademisk eksamen meget vel blive Peter Jensens ruin. Glem ikke, at en korrelation kan være så klar, den være vil og tillige bero på en ægte årsagsforbindelse, og dog er det ikke sikkert, den er egnet som vejledning for vore handlinger i de enkelte tilfælde.

Der er dynget papir på papir, som med klare tal skal vise, hvad en universitetsuddannelse er værd i kroner og øre, og der spares ikke på tryksværte, når det gælder om at gøre vordende studenter opmærksom på tallene og på de konklusioner, der med større eller mindre ret drages af dem. Jeg har ikke indvendinger mod det gode formål, som er at få de unge til at skaffe sig en god uddannelse – hvortil altid burde høre et elementært kursus i statistik. Tallene har uimodsigelig vist, at folk med højere uddannelse tjener bedre end andre. Der er selvfølgelig masser af undtagelser fra reglen, men tendensen er ikke til at tage fejl af.

Jeg har noget imod den ganske utiladelige konklusion, man så ofte møder i forbindelse med tallene. Den går ud på, at hvis Deres søn eller datter går på universitetet, så vil han eller hun komme til at tjene flere penge, end hvis de tilbringer ungdomstiden et andet sted. Det er en fejlslutning ud fra en lige så utiladelig forudsætning, nemlig den at de universitetsuddannede tjener godt, fordi de er universitetsuddannede. Der er nemlig et og andet, der tyder på, at ordet fordi ikke bør anvendes i denne forbindelse.

Universiteterne modtager et

uforholdsmæssigt stort antal unge af to bestemte grupper: De begavede og de rige. De begavede ville muligvis have evnet at tjene gode penge uden universitetsuddannelse, og hvad de rige angår...tja, penge avler jo penge; rige folks børn er sjældent fattiglemmer, ikke engang når de har drevet den af i skolen.

Nedenfor gives et uddrag af en artikel i søndagstidlaget *This Week*, der har en kolossal udbredelse. Artiklen er formet som en række spørgsmål og svar. Jeg kan ikke bare mig for at smile ved tanken om, at artiklens forfatter tillige er ophavsmand til en afhandling om populære fordomme.

Spørgsmål: Hvilken indvirkning har et universitetsstudium på sandsynligheden for at forblive ugift?

Svar: For kvindens vedkommende øges den sandsynlige udsigt til at blive pebermø meget stærkt. Men for mænds vedkommende er det lige omvendt; studiet formindsker chancen for at leve som ungkarl.

Cornelluniversitetet har gennemført en civilstandsundersøgelse for 1500 midaldrende akademikere af begge køn. 93

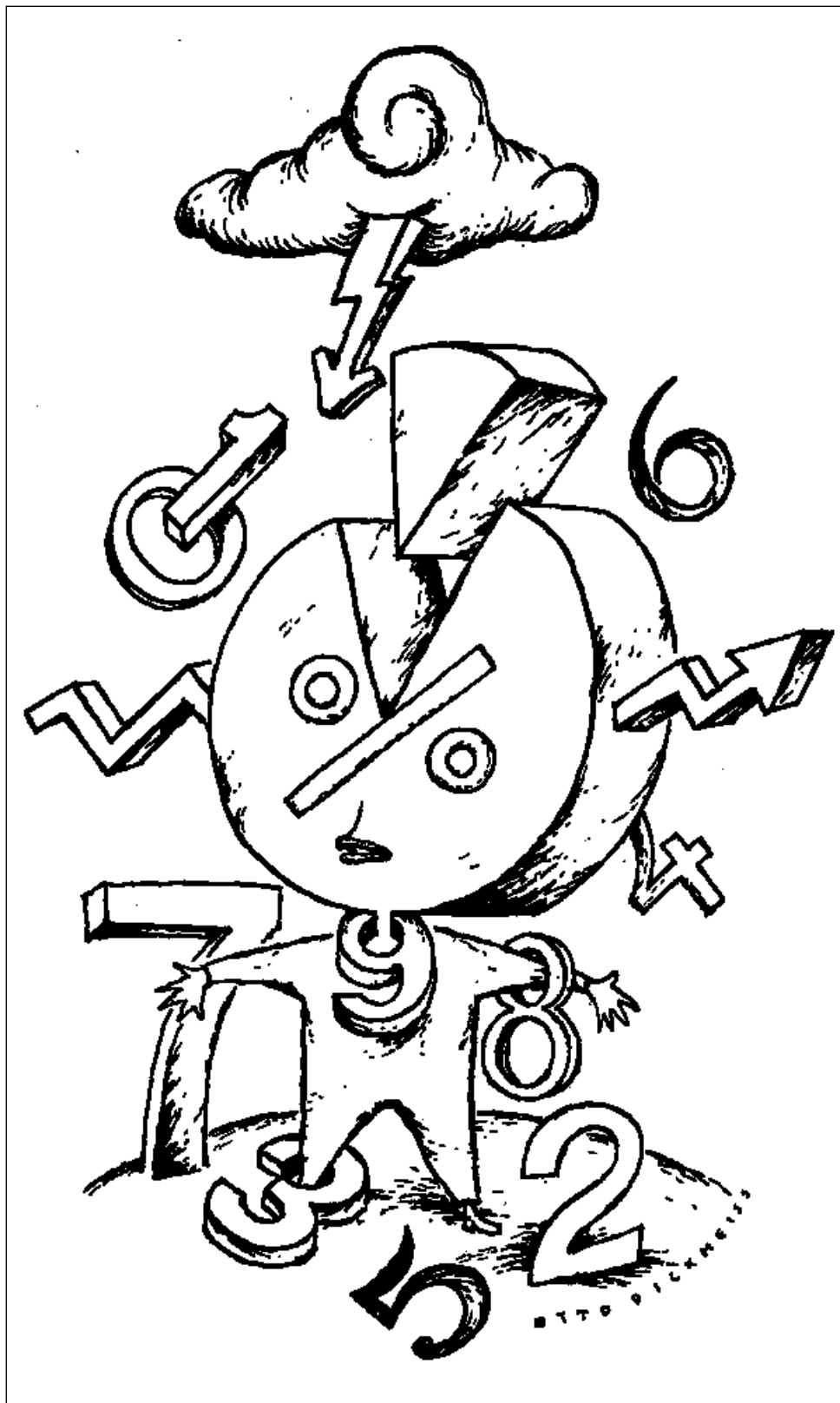
procent af mændene var gift mod 83 procent af hele den mandlige befolkning. Men af de midaldrende kvindelige akademikere var kun 65 procent gifte. Gammeljomfruer var tre gange så almindelige blandt de akademisk uddannede som i den kvindelige befolkning som helhed”

Når den syttenårige Susie Brown læser dette, slutter hun, at hendes muligheder for at finde en mand forringes, hvis

hun lader sig indskrive ved et universitet; det står der i artiklen. Og der henvises til tal, som er bragt til veje af en højt anset læreanstalt. Der henvises til tallene – javel, men tallene kan ikke bære artiklens påstande. Mærk Dem, at mens statistikken hidrører fra universitetet, så er konklusionerne forfatterens egne, om end en mindre opmærksom læser kan få det modsatte indtryk.

påviser en vis korrelation mellem uddannelsesniveau og den seksuelle adfærd, hvis mønstre muligvis er fastlagt før den alder, hvor de unge søger til universiteterne. Hermed bliver det endnu mere problematisk, om et universitetsstudium skulle stå i vejen for ægteskab.... ■

Uddrag fra Darrell Huff: Hvordan man lyver med statistik (Vintens Forlag 1964)

Her ses det atter, at en talmæssig korrelation bruges som krykke for en letsindig påstand om årsagssammenhæng. Det er jo meget muligt, at de ugifte kvindelige akademikere havde været pebermøer, selvom de aldrig havde sat deres ben i et auditorium. Ja, måske var en endnu større part gået glip af ægteskab. Hvis mine forklaringer ikke er bedre end forfatterens, så er de i hvert fald lige så gode; både han og jeg er henvist til gættet.

Der er i hvert fald noget grundlagt for at antage, at en tilbøjelighed for den ugifte stand kan drage mod akademisk uddannelse. Kinse-rapporterne

INDLEVERING OG FORKASTELSE AF DOKTORAFHANDLINGER

I følge doktorbekendtgørelsens § 7, stk. 1 skal man ved indleveringen af en doktorafhandling "skriftligt erklære, om afhandlingen enten i samme eller i mere eller mindre afvigende skikkelse eller en anden afhandling, som har berøring med den, tidligere har været indleveret til samme eller en anden højere uddannelsesinstitution i Danmark eller i udlandet til bedømmelse med henblik på erhvervelse af doktorgrad, licentiatgrad eller anden akademisk grad eller som prisopgavebesvarelse og i så fald med hvilket resultat".

Undervisningsministeriet har for nylig i skrivelse af 7. februar (J.nr. 1996-44-2) truffet afgørelse i en konkret sag, som viser, hvordan dette skal fortolkes. Reglen er, at der ikke foreligger noget "resultat", førend det kompetente kollegiale organ har afsluttet behandlingen af bedømmelsesudvalgets indstilling.

I den konkrete sag var en doktorafhandling blevet indleveret til bedømmelse ved en højere læreanstalt i København i januar 1992. Den 10. august forelå et skriftligt udkast til indstilling fra det nedsatte bedømmelsesudvalg, som enstemmigt forkastede afhandlingen. I brev af 11. august trak forfatteren afhandlingen tilbage for tre måneder senere, den 11. november 1992, at indlevere den til bedømmelse ved Aalborg Universitet. I den medfølgende erklæring oplystes, at afhandlingen havde været indleveret ved læreanstalten i København og efterfølgende trukket tilbage, men ikke, at bedømmelsesudvalget havde forkastet den. Spørgsmålet er, om dette var et "resultat" i bekendtgørelsens forstand, som burde have været meddelt.

Efter det foreliggende har forfatteren haft kendskab til bedømmelsesudvalgets konklusion: for det første er det kutyme, at bedømmelsesudvalg meddeler en forkastelse uformelt for at spare arbejde og ubehag for alle parter i formodning om, at forfatteren eventuelt kan indlevere en revideret afhandling til samme institution, jf. også det tidsmæssige sammenfald; for det andet har forfatteren ikke, trods given foranledning, benægtet kendskab til bedømmelsesudvalgets konklusion, men ganske vist heller ikke bekræftet det. Bedømmelsesudvalgets skriftlige udkast er journaliseret af læreanstalten i København, og det er også dokumenteret, at der er udbetalt honorar til bedømmelsesudvalget. AUC forespurgte skriftligt læreanstalten i København, om afhandlingen var

trukket tilbage, hvilket bekræftedes i svarskrivelsen, som imidlertid ikke omtalte det tidligere bedømmelsesudvalgs konklusion.

Det afgørende er imidlertid, at alt dette er ganske irrelevant ifølge Undervisningsministeriets afgørelse i sagen, som fastslår, at der ikke er afgivet nogen indstilling, "og selvom der havde været afgivet en eenstemmig negativ indstilling ville dette iøvrigt ikke være ensbetydende med, at afhandlingen var forkastet af ..., som kunne have besluttet at nedsætte et udvidet bedømmelsesudvalg, jf. § 15".

Dette betyder, at doktorer in spe ikke er forpligtede til at oplyse om eventuelle tidligere bedømmelsesudvalgs negative konklusioner, hvis afhandlingen er trukket tilbage før afslutningen af sagen i de pågældende kollegiale organer.

De praktiske konsekvenser af afgørelsen vil formentlig være begrænsede. Hovedsigtet med § 7, stk. 1 er at forhindre, at samme afhandling giver anledning til tildeling af flere akademiske grader, jf. § 7, stk. 2 og 3. Men det er tillige et formål at undgå dels, at der foretages overflødige, bekostelige bedømmelser, dels, at en institution sig selv uafvidende desavouerer tidligere bedømmelsesudvalg ved andre institutioner. Dette formål kan ikke tilgodeses ved, at bedømmelsesudvalg afholder sig fra al uformel kontakt med forfattere til afhandlinger under bedømmelse, for i tilfælde af forkastelse gives der udtrykkeligt (§ 15, stk. 2) forfatteren en frist på 3 uger efter modtagelse af den skriftlige indstilling til skriftligt at "fremføre sine bemærkninger til indstillingen eller trække afhandlingen til-

bage", inden sagen behandles i det kollegiale organ. Hvis forfatteren benytter sig af retten til at trække afhandlingen tilbage, bortfalder samtidig forpligtelsen til at give meddelelse om bedømmelsesudvalgets konklusion ved eventuelle fremtidige indleveringer.

I den konkrete sag blev resultatet faktisk, at AUC accepterede afhandlingen og dermed desavouerede det tidligere bedømmelsesudvalg, i hvert fald delvis uden at vide det, idet ét medlem af det nye bedømmelsesudvalg har erklæret sig uvidende om det tidligere udvalgs konklusion. Imidlertid har det kollegiale organ på AUC lige så lidt som Undervisningsministeriet anset dette for at være noget problem. Udgangen på sagen blev, at forfatteren blev tildelt doktorgraden af AUC.

Professor Hans Aage, RUC

LÆSERBREV

Før UNIVERSITETS-læreren artikel på forsiden af Nr. 104 - Maj '97 havde jeg kun hørt rygter om PF's prikkeliste. Jeg vil her gøre opmærksom på, at PF formodentlig altid har udarbejdet sorte lister. Jeg kan i det mindste berette om mine egne erfaringer:

I første halvdel af 70-erne var PF-ledelsen særdeles politisk aggressiv. Man gik ind for 68-ideerne med bl.a. gruppearbejde som eneste korrekte undervisningsmetode. Lærere, som ikke ville eller kunne gå ind paa disse, og som oven i købet turde forsvare deres synspunkter,

blev sat paa PFs sorte liste. Denne gik i arv fra PF-ledelse til PF-ledelse, år efter år.

I 1974 fortalte en PF'er mig, at jeg var paa denne liste. Der var intet i vejen med min undervisning, men jeg var absolut ikke 68'er. Jeg må åbenbart være blevet et problem for PE fordi mine traditionelle forelæsninger altid lykkedes, i strid med trosartiklen. I hvert fald forsøgte PFs formand i 1975 at give mig ordre til (ordret citat) "af principielle grunde at sjofle min undervisning". Da jeg nægtede, var jeg fortabt i mange år. PF forsøgte sågar et år at få de studerende til at boycotte

SORTLISNING PÅ DTU

min undervisning, "fordi den ikke var baseret paa gruppearbejde". Hvert semester i disse år måtte jeg

bruge den første måned til at overbevise de menige studerende om, at jeg ikke var saa slem, som PF sagde. Herefter forløb undervisningen (og efterfølgende eksamen) altid udmærket, også uden gruppearbejde.

Jeg må gå ud fra, at andre sortlistede lærere har haft lignende oplevelser. I 1989 havde jeg fået nok! Jeg tog orlov fra DTU uden løn og arbejdede i stedet lidt utraditionelt som ingeniør, skønt jeg er magister. Da jeg vendte tilbage i 1992, havde PF glemt mig. Det var en meget mærkelig oplevelse, da den tidligere arvefjende PF nu berømmede min undervisning (stadig uden gruppearbejde).

Andre kolleger var knap saa heldige som jeg med at få et pusterum i erhvervslivet, så tavlen kunne vaskes ren for politiske uoverensstemmelser fra 70'erne. De befandt sig i 1992 ifølge de studerende (stadig) paa den sorte liste. Jeg kan se, at nogle af dem også er paa den nuværende prikkeliste.

Taler man med de prikkede, vender de ofte tilbage til begivenhederne i 70-erne.

Her skal årsagen søges til, hvorfor nogle lærere optræder i forsvarsposition, når de skal undervise. Ulykkeligvis mærker de studerende dette og fejlfortolker holdningen som fx. arrogance eller ligegyldighed,

hvorefter man havner i en ond cirkel. Man burde for længe siden paa DTU have huret en hær af arbejdspsykologer for at få stoppet denne udvikling. Massefyringer virker kun som en billig løsning, der gør ondt værre for de "efterladte". Det er jo os næste gang. ■

Lektor Leif Mejlbro (ikke prikket og nu studenterepopulær medarbejder), Institut for Matematik, DTU

PS. Formanden for Ingeniørforeningens universitetslærer Jens Heide efterlyser reaktion fra de ansatte. Jeg kan forsikre ham om, at jeg for længst har reageret. Men den generelle holdning blandt medarbejderne er nok, at fagforeningerne har svigtet noget så grusomt, og så gælder det om at dukke hovedet for ikke selv at blive ramt. Jeg har for nylig hørt, at ellers trofaste magistermedlemmer siger: "Hvad skal vi med den fagforening?"

BANANREPUBLIK I SLAGELSE

Svar fra Aalborg:

Hans Aage rejser nogle principielle spørgsmål vedr. procedurerne ved antagelse af afhandlingerne, som jeg ikke har ønske om at kommentere. Imidlertid fremgår det af indlægget, at det er af født af en konkret bedømmelse, som er foregået ved Det samfundsvidskabelige Fakultet, Aalborg Universitet, og at denne sag medførte, at "AaU accepterede af hndlingen og derved desavouerede det tidligere bedømmelsesudvalg i hvert fald delvis uden at vide det ..."

For at læseren ikke skal sidde tilbage med et forkert billede af det passrede må jeg derfor supplere med to centrale oplysninger om sagens forløb:

For det første at forfatteren ved indlevering af sit manuskript til Aalborg Universitet ikke alene meddelte, at afhandlingen var trukket tilbage efter at have været indleveret til bedømmelse ved en anden institution, men også at den i mellemtiden - ca. 3 mdr. - var blevet redigeret og omarbejdet.

For det andet at forfatteren søgte afhanlingen bedømt m.h.p. en anden - nu samfundsvidskabelige - doktorgrad, mens den tidligere indleverede afhandling var blevet bedømt m.h.p. en sundhedsvidskabelig doktorgrad. Det hører med til historien at afhanlingens emne var relativt tværfagligt og at det a priori ikke var givet, hvilken doktorgrad, der eventuelt kunne tildeles.

Det var - og er - min opfattelse at universiteternes monopol på tildeling af doktorgrader byder dem at foretage en seriøs vurdering af alle indleverede manuskripter, hvilket i dette tilfælde altså førte til antagelse til bedømmelse og senere tildeling af den sociologiske doktorgrad.

Hvis man på baggrund af ovennævnte forløb vil påstå, at AaU desavouerede et tidligere nedsat bedømmelsesudvalg bygger det på en meget speciel tolkning af doktorgradsbekendtgørelsen, som jeg ikke kan følge.

■ Dekan Jørgen Gulddahl Rasmussen, Det samfundsvidskabelige Fakultet, Aalborg Universitet.

Den tidligere rektor ved Vestsjællands HH-center i Slagelse var en geschæftig mand, der samtidig med, at han passede jobbet som rektor havde et eksternt lektorat ved HH-København samt brugte 875 timer på et EU-projekt. Altsammen naturligvis behørigt aflønnet.

Rektor fik dog også tid til at rejse. I en periode på halvandet år fra marts 1994 havde han været 25 gange i udlandet. Tilsammen havde han været bortrejst i 87 dage.

Rektoren fratrådte i marts 1996 efter egen opsigelse, men med 5 måneders fritstilling. Hans meritter kan man nu læse om i en underholdende rapport fra Statsrevisorerne, som punkt for punkt opregner, hvordan rektoren boltrede sig ved siden af alle statslige regler.

Den tidligere rektor var nemlig ikke bare geschæftig. Han var også smart. For det første sørgede han for at få 5 måneders løn efter at være fratrådt. Og halvandet måned før fem-måneders perioden udløb fik han job som lektor ved HH-Syd i Sønderborg. Det betød, at han i halvanden måned kunne hæve dobbelt hyre hos staten!

Tag-selv-bord

Statsrevisorernes rapport fortæller, at rektoren havde tydeligvis et meget liberalt syn på statens almindelige bevillingsregler:

- Hvad angår de 87 rejsedage mente Undervisningsministeriet ikke, at der var dokumentation for, at rejserne var "tjenstlige" og rektor lavede heller ikke en rejserapportering. Der forelå heller ikke invitationer, kursusbeskrivelser, som kunne dokumentere det tjenstlige. Rektor havde heller ikke søgt bestyrelsens godkendelse af rejserne, og de kendte ikke til omfanget.
- Rektoren var projektleder for et EU-projekt (EURASHE), og med penge herfra skrev han 7 checks a 25.000 kr. ud til sig selv. Bilagene var kun underskrevet af rektor selv, og beløbene var ikke godkendt af Undervisningsministeriet. Rektor selv hævdede, at EU-projektet var tildelt ham personligt. Han kunne derfor aflønnes særskilt som projektleder, og behøvede dermed ikke at følge statens almindelige regler. Undervisningsministeriet mente derimod, at rektor var bevillingshaver i sin egenskab af rektor.
- Rektor købte en tjenestebil efter bestyrelsens godkendelse i 1992. Bilen blev senere ombyttet med en ny med forskelligt særudstyr, uden at bestyrelsen havde godkendt det. Undervis-

ningsministeriet mente imidlertid slet ikke at der var grund til at købe en bil til en rektor. Og revisionen undrer sig over, at rektor slet ikke lavede et kørselsregnskab, dvs. førte en kørebog over sin kørsel i tjenestebilen.

- Rektor oprettede en mobiltelefon i sit eget navn, men lod HH-centret betale.

Nogle havde fordel

Der er dog andre end rektor, som har haft nytte af de liberale forhold.

Centret havde fx suspenderet statens almindelige regler for ekstra-aflønning af fastansat personale. Ifølge de lokale regler kunne man engagere sig i op til 500 overarbejdstimer om året, mens Undervisningsministeriets regler siger maksimalt 200 timer.

På den konto var der 10 fuldtidsansatte, som kunne hæve ialt 425.000 kr. Heraf sad rektor dog alene på de 175.000 kr.

På trods af, at en fastansat ikke kan få løn som ansat og samtidig betaling til sit private firma hos den samme blev der udbetalt 275.000 kr. på den måde på VHC.

Kantineforpagteren, der var adjunkt

En enkelt fastansat - en adjunkt - scorede dog i særlig grad kassen. Han fik udbetalt en million i hvert af årene 1994-95, og de fleste af de penge har været fortjeneste. Det skete ved at han forpagtede kantine gennem en fordelagtig kontrakt, der betød, at han ikke skulle betale etableringsomkostninger. Igen gennem det private firma tjente han også penge på HH-centrets rengøring, edb-service, pedelvirksomhed samt diverse servicefunktioner.

I 1994 blev det dog for overvældende: Da blev han udnævnt til centrets servicechef med orlov fra adjunktstillingen. Efter den gamle rektors afgang er kantineforpagteren søgt tilbage til sin gamle adjunktstilling.

Også i forhold til disse driftsforhold har Statsrevisorerne en række røde lamper:

- Kantine var ikke udbudt i almindelig licitation.
- Højskolen havde købt ydelser af et firma, som var personligt ejet af en medarbejder, der var på fuld løn, og det er ikke lovligt.
- Det var VHC, som ulovligt betalte etableringsomkostningerne ved kantine, men forpagteren havde ret til at drive catering ud

Den underholdende - og sande - historie om en handelshøjskole rektor, som var ude at rejse, som skrev ekstraløn ud til sig selv og andre ansatte - og som gjorde adjunkt til vellenet kantinebestyrer

af huset og han var i øvrigt stillet i udsigt, at kantine kunne blive til en regulær restauration.

- Der er ikke ført regnskab for kantine, som kunne revideres efter lovens krav.

Den mest absurde omstændighed er dog, at kantineforpagteren uden at betale for det har fået arbejdsløse til at arbejde for sig. Og disse langtidsledige var stillet til rådighed af - gæt hvem - rektor....

Straffesag?

Rektorens meritter er lange, og hverken Undervisningsministeriet eller Statsrevisorerne lægger skjul på, at mange af dispositionerne har været foretaget efter rektorens

egne regler. Rektor selv forsvare sig med, at alt har været godkendt i HH-centrets bestyrelse, "herunder professionelle som f.eks. en statsautoriseret revisor, en advokat og en bankdirektør".

Bestyrelsen benægter imidlertid, at rektoren rapporterede på et detaljeringniveau, hvor de skulle kunne gennemskue rektorens krumspring. De mener tværtimod, at rektoren var tildelt en så stor ledelsesmæssig egenrådighed og tillid, som burde betyde, at han havde et skærpet informationsansvar over for bestyrelsen.

Bestyrelsen må dog have røde ører efter at Rigsrevisionen konstaterer, at bestyrelsen på et tidligere tidspunkt burde være gået ind i en vurdering af den tidligere rektors "dispositioner og adfærd".

Statsrevisorerne spørger ikke, hvorfor de ansatte undlod at gøre opmærksom på rektors besynderlige dispositioner. Nogle af de ansatte kan næppe have været uvildende.

Der er en erstatningssag i gang, hvor HH-centret bl.a. søger at få feriepenge retur for den dobbelte ansættelsesperiode.

je

Statsrevisorerne: Beretning om erhvervsdrivende fonde ved handelshøjskoler og særlige forhold ved Vestsjællands Handelshøjskolecenter VHC (nr. 18/95)

Til højre står den adressering, hvorunder abonnementet er registreret. Er der fejl eller mangler, eller skal modtageren ikke længere modtage UNIVERSITETSLÆREREN, bedes henvendelse rettet til bladet på tlf. 39 15 30 45

HUMOR OM VIDENSKAB

“Den måde, hvorpå botanikere inddeler blomster, minder mig om den måde, hvorpå politikere inddelte Afrika i lande”. **Miles Kington** 1941- (*Nature Made Ridiculously Simple* (1983))

“Der var nogen, der fortalte mig, at hver ligning, jeg medtog i bogen, ville halvere salgstallene”. **Stephen Hawking** 1942- (*A Brief History of Time* (1988)).

“Videnskab bliver først farlig i det øjeblik, den bilder sig ind, at den har nået sit mål”. **George Bernard Shaw** 1856-1950 (forord til *The Doctor's Dilemma* (1911))

“Jeg læste med uendelig fornøjelse Eddingtons *Nature of the Physical World*, som i 24 timer næsten havde overbevist mig om, at jeg havde fået et glimt af, hvad den nye fysik i virkeligheden drejede sig om. Det var, naturligvis, ikke sandt; men fornemmelsen, så længe den varede, var charmerende”. **Harold Laski** 1893-1950 (brev til Oliver Wendell Holmes, den 30. november 1928).

“Nå, det stads! Den slags kan vi virkelig ikke tage os af i vores arbejde”. **Ernest Rutherford** 1871-1937 *Da han blev spurgt, hvad han mente om Einsteins relativitet* (Stephen Leacock *The Boy I Left Behind Me* (1947)).

“Men ingen flåde, går jeg ud fra”? **Mrs Patrick Campell** 1865-1940 *Til en ældre videnskabsmand, der havde kedet hende ved ustandseligt at tale om social organisation hos myrer, der har "deres eget politi og deres egen hær"*. (James Agate dagbog, den 11. februar 1944)

“Det er Einstein, der er skyld i al balladen. I 1905 erklærede han, at der slet ikke er noget, der hedder absolut hvile. Og det har der så ikke været lige siden”. **Stephen Leacock** 1869-1944. (*The Boy I Left Behind Me* (1947)).

“Jeg har lige så lidt tiltro til, at videnskabsmænd er ufejlbarlige, som jeg har til, at kirkens mænd er ufejlbarlige, hovedsagelig fordi de er mænd”. **Noël Coward** 1899-1973 (dagbog den 1. juli 1946).

“Aristoteles hævdede, at kvinder har færre tænder end mænd; selv om han to gange var gift, faldt det ham aldrig ind at verificere dette udsagn ved at undersøge hans kones mund”. **Bertrand Russell** 1872-1970. (*The Impact of Science on Society* (1952)).

“Hvis jeg kunne huske navnene på alle disse partikler, ville jeg være botaniker”. **Enrico Fermi** 1901-54 (R.L. Weber *More Random Walks in Science* (1973)).

“Ligninger er vigtigere for mig, fordi politik gælder kun nutiden, hvorimod en ligning gælder al evighed”. **Albert Einstein** 1879-1955 (Stephen Hawking *A Brief History of Time* (1988))

“Teknologi – kunsten at indrette verden sådan, at vi ikke behøver opleve den”. **Max Frisch** 1911-91 (*Homo faber* (1957)).

“Når jeg befinder mig i videnskabsmænds selskab, føler jeg mig som en lurvet kapellan, der ved en fejltagelse har forvildet sig ind i en salon fuld af hertuger”. **W. H. Auden** 1907-73 (*The Dyer's Hand* (1963))

“Det er en god morgenøvelse for enhver forsker at forkaste en yndlingshypotese hver dag inden morgenmad”. **Konrad Lorenz** 1903-89. (*On Aggression* (1966)).

“Hvis en aldrende men anerkendt forsker siger, at noget er muligt, har han utvivlsomt ret, men hvis han siger, det er umuligt, tager han formodentlig fejl”. **Arthur C. Clarke** 1917- (i *New Yorker*, den 9. august 1969).

“Grundforskning er, hvad jeg laver, når jeg ikke ved, hvad jeg laver”. **Werner von Braun** 1912-77 (R. L. Weber *A Random Walk in Science* (1973)).

“Det var helt vidunderligt at arbejde sammen med Pauli. Man kunne spørge ham om alt. Der var ingen bekymring for, om han nu ville synes et bestemt spørgsmål var dumt, han syntes nemlig, at alle spørgsmål var dumme”. **Victor Weisskopf** 1908- (i *American Journal of Physics* 1977).

“Min teori [er], at moderne videnskab stort set blev udtænkt som en løsning på tyendeproblemet, og at den generelt udøves af folk, der mangler konversationstæft”. **Fran Lebowitz** 1946- . (*Metropolitan Life* (1978))

“Videnskabsmænd tælles kun sjældent blandt de morsomme. Ved fester er de kejtede, de er generte over for fremmede, og de mangler

ironi. Derfor har de ikke haft noget andet valg end at vende sig imod den omhyggelige undersøgelse af hverdagsgenstande”. **Fran Lebowitz** 1946- (*Metropolitan Life* (1978))

“At nære mistro til videnskab og benægte den videnskabelige metodes validitet, er at opsigte sin stilling som menneske. Man burde søge arbejde som plante eller vildt dyr”. **P. J. O'Rourke** 1947- . (*Parliament of Whores* (1991)).

“Problemet med højteknologi er, at man altid ender med at bruge en saks”. **David Hockney** 1937- (i *Observer*, den 10. juli 1994)

(fra *OXFORD Dictionary of Humorous Quotations*, 1996)